

การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น
อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

รองศาสตราจารย์ ดร. อติสร ภู่อสาระ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟป่าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

Resource Mobilization : Forest fire Management Doi Phamon area Wieng

Kaen ,Chiang Rai

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟป่า พื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่นจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษาแบบเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟป่า และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการไฟป่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านเครือข่ายป้องกันไฟป่าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกข้อมูล และการพิจารณาคุณภาพงานวิจัยด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลจากหัวหน้าสถานีควบคุมไฟป่าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟป่าของหมู่บ้านพื้นที่ดอยผาหม่น ประกอบด้วย การระดมทรัพยากร และการจัดการไฟป่า โดยรูปแบบของการระดมทรัพยากร คือ 1) การสนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์จากสถานีควบคุมไฟป่า 2) การใช้แรงงานมนุษย์จากอาสาสมัครไฟป่าหมู่บ้าน ราษฎรในหมู่บ้าน อาสาสมัครไฟป่าหมู่บ้านใกล้เคียงและพนักงานดับไฟป่า 3) การประสานงานหมู่บ้านใกล้เคียง 4) การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมชุมชนเกี่ยวกับไฟป่า และ 5) การกำหนดกฎเกณฑ์บังคับใช้กับราษฎรในชุมชน ส่วนรูปแบบการจัดการไฟป่าคือ 1) การป้องกันไฟป่าโดยการให้ความรู้กับราษฎร การจัดตั้งอาสาสมัครไฟป่า การทำแนวกันไฟ การชิงเผา การจัดหาอุปกรณ์ และ 2) การควบคุมไฟป่า โดยกำหนดวิธีการเลือกใช้แรงงานมนุษย์ตามความรุนแรงของไฟป่า และการประเมินผลการดับไฟป่าหลังเกิดเหตุ และหลังสิ้นสุดฤดูกาลไฟป่า

2. ปัญหา อุปสรรคการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการไฟป่าประกอบด้วย การระดมทรัพยากรและการจัดการไฟป่า โดยปัญหาการระดมทรัพยากรคือ 1) การประสานงานกับหมู่บ้านที่มีราษฎรต่างกลุ่มชาติพันธุ์ 2) งบประมาณการจัดหายุหนพาหนะและการจัดจ้างพนักงานดับไฟป่า ส่วนปัญหาการจัดการไฟป่าคือ 1) ไฟป่าที่ลุกลามจากประเทศเพื่อนบ้าน และ 2) ขวัญกำลังใจของอาสาสมัครไฟป่า จากมุมมองของสังคมว่าเป็นกลุ่มผู้ต้องรับผิดชอบปัญหาหมอกควัน

คำสำคัญ : การระดมทรัพยากร, การจัดการไฟป่า, ดอยผาหม่น

Abstract

The research “Resource mobilization: forest fire management Doi Phamon area, Wieng Kaen district, Chiang Rai province” was qualitative research by single case study. Research purposes (1) to study resource mobilization pattern for forest fire management and (2) to study problem of resource mobilization for forest fire management. Important key-informants were 7 of villager leaders from forest fire defence network village at the area of Doi Phamon area, Wieng Kaen district, Chiang Rai province. Research instruments were interviewed form, information analysis by classify information method and considered research quality by triangulation from leader of Phu Chee Fah forest fire control station from Royal initiative projects.

The result revealed that,

1. resource mobilization pattern for forest fire management of the area of Doi Phamon village consisted of resource mobilization and forest fire management by resource mobilization pattern were 1) budget and instrument support from forest fire control station 2) manpower from volunteer of forest fire village, villagers, neighbour forest fire volunteer and forest fire fighter 3) coordination from surrounded village 4) community cultural change include forest fire and 5) set of regulations to enforce people in community. Pattern of forest fire management were 1) defence of forest fire by expand knowledge to people, setting of forest fire volunteer, make a firebreaks, early burning, finding instruments and 2) forest fire control by manpower selected method tracing from severity of the forest fires and evaluation of forest fire suppression after an incident occurred and after end of forest fire season.

2. Problem of resource mobilization for forest fire management consist of; resource mobilization and forest fire management, problem from resource mobilization were 1) coordination with variety of ethnics people 2) budget for bringing vehicles and hire forest fire fighter. Problem of forest fire management were 1) forest fire spread from neighbouring country and 2) morale of forest fire volunteer from social viewed as group must responsible for smog pollution.

Keywords: Resource mobilization, forest fire management, Doi Phamon

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไฟป่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบโดยกว้าง ทั้งผลกระทบโดยตรงต่อราษฎรในพื้นที่ เนื่องจากไฟป่าทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงพื้นที่ใกล้เคียง แม้ว่าปัจจุบันกลไกของรัฐประสบความสำเร็จในการควบคุมและจัดการป่าไม้ จนสามารถป้องกัน ควบคุมปัญหาการทำลายป่าไม้ ส่งผลให้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าลดลง แต่ปัญหาสำคัญที่รัฐไม่สามารถควบคุมปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้คือ ไฟป่า ดังที่ สวรินทร์ เบญญะเดิมอะหลี (2560 : 163-164) กล่าวว่า สถานการณ์ป่าไม้ในอนาคตจากผลการวิจัยที่มีการทำนายไว้ล่วงหน้า บ่งชี้ข้อมูลเชิงบวกต่อสถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย ทว่าปัญหาไฟป่ายังเป็นปัญหาที่ไม่มีการรับรองหรือทำนายล่วงหน้าได้ว่าจะลดลงหรือไม่ เท่าที่อัตราการเจริญเติบโตของประชากรทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทยเองยังมีแนวโน้มสูงขึ้น ย่อมหมายถึง แนวโน้มปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในเขตป่า ที่รัฐพยายามปกป้องรักษาไว้ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น หากนำแนวทางการแก้ไขปัญหามาบูรณาการร่วมกันในการจัดการปัญหาแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อจัดการไฟป่าอย่างจริงจัง น่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ช่วยลดอุปสรรคในการทำงาน แนวโน้มปัญหาไฟป่าก็น่าจะดีขึ้นได้

รัฐใช้ความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร รัฐผนวกการใช้ความรู้มาเป็นอำนาจในการกีดกันชาวบ้านออกจากการใช้ทรัพยากรที่ดิน มีการใช้วาทกรรมโลกร้อนมากำกับปฏิบัติการในการผลิต เช่น การเผาหญ้าในไร่หมุนเวียน การตัดต้นไม้ของชาวบ้านเป็นสาเหตุทำให้โลกร้อนมากขึ้น ขณะที่ชุมชนพยายามต่อรองในเรื่องสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่รัฐไม่สามารถควบคุมดูแลอย่างทั่วถึงเนื่องจากรัฐไม่มีกำลังคนและงบประมาณชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าเป็นผู้ดูแล และจัดการป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อารตี อยุทธคร, 2561 : 34-35)

เมื่อหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบไม่สามารถจัดการควบคุมป้องกันปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้โดยลำพัง จึงต้องอาศัยความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงป่าไม้ เพื่อจัดการปัญหาไฟป่า

โดยการระดมทรัพยากรตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน การสร้างเครือข่าย การสร้างความชอบธรรม และการกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการควบคุมและป้องกันปัญหาไฟฟ้า

ปัญหาไฟฟ้าในจังหวัดเชียงรายเกิดจากราษฎรในพื้นที่และประเทศเพื่อนบ้านและส่งผลกระทบต่อราษฎรในประเทศเป็นวงกว้าง แม้ว่ารัฐจะกำหนดมาตรการการควบคุมป้องกันไฟฟ้า การสร้างจิตสำนึกกับราษฎร การสร้างความร่วมมือกับราษฎรกับภาครัฐ จัดการปัญหาไฟฟ้า แต่กลับพบว่าแนวโน้มปัญหาไฟฟ้างกลับไม่ลดลง จากข้อมูลไฟฟ้าของส่วนควบคุมไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบว่าในช่วงเดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนเมษายน 2565 เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ 22 ครั้ง พื้นที่เกิดไฟฟ้า 385 ไร่ ในขณะที่ช่วงเดือนตุลาคม 2565 ถึงเดือนเมษายน 2566 เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ถึง 278 ครั้ง ในพื้นที่ 6,934 ไร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดไฟฟ้าที่ภูชี้ฟ้า ดอยผาหม่น เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566 กินพื้นที่ 5 ไร่ พื้นที่ได้รับความเสียหายจนวนอุทยานภูชี้ฟ้าต้องปิดให้บริการนักท่องเที่ยวและส่งผลกระทบต่อคนละอองในอากาศที่มีขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (P.M. 2.5) ในพื้นที่ใกล้เคียงมีค่าสูงถึง 108 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ทำให้เห็นได้ว่าปัญหาไฟฟ้านอกจากจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แล้วยังส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว และสุขภาพของประชาชนด้วย

จากประเด็นปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ดอยผาหม่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำทฤษฎีการระดมทรัพยากรอันเป็นทฤษฎีหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้สิทธิชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตน เพื่ออธิบายถึงความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น จัดการทรัพยากรในพื้นที่ โดยนำประเด็นปัญหาการจัดการไฟฟ้าของชุมชนพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายโดยใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการไฟฟ้า
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการไฟฟ้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรสาธารณะในกรณีที่ภาครัฐไม่มีศักยภาพเพียงพอ จำเป็นต้องระดมทรัพยากรในพื้นที่เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) การระดมทรัพยากร ประกอบด้วย

- วัสดุอุปกรณ์
- แรงงานมนุษย์
- เครือข่าย
- ความชอบธรรม
- กฎเกณฑ์

2) การจัดการไฟฟ้า ประกอบด้วย

- การป้องกัน
- การเตรียมการ
- การดำเนินการ
- การประเมิน

3) ปัญหา อุปสรรค ประกอบด้วย

- การระดมทรัพยากร
- การจัดการไฟฟ้า

2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานพื้นที่ดอยผาหม่น ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น

จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 คน

2) หัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้า ภูชี้ฟ้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นิยามศัพท์

การระดมทรัพยากร หมายถึง การแสวงหา รวบรวม ทรัพยากรจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อใช้สำหรับการจัดการไฟฟ้า

วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์การดับไฟฟ้า เส้นทาง ยานพาหนะ หอเฝ้าระวังไฟฟ้า

แรงงานมนุษย์ หมายถึง แรงงานจากชุมชนที่เข้าร่วมจัดการไฟฟ้า

เครือข่าย	หมายถึง	เครือข่ายชุมชนและหน่วยงานภาครัฐพื้นที่ดอยผาหม่น
องค์ความรู้	หมายถึง	วัฒนธรรมชุมชน องค์ความรู้ การจัดการไฟฟ้า
กฎ ระเบียบ	หมายถึง	การสร้าง การยอมรับ และการบังคับใช้กฎเกณฑ์การจัดการไฟฟ้า
การจัดการไฟฟ้า	หมายถึง	การป้องกัน การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล การดับไฟฟ้า

บทที่ 2

เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัย เรื่อง การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อนำทฤษฎีการระดมทรัพยากรอธิบายวิธีการจัดการไฟฟ้า ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการไฟฟ้าในพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีการระดมทรัพยากร
2. การจัดการไฟฟ้า
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการระดมทรัพยากร

การระดมทรัพยากรเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคประชาชน อันเป็นการพัฒนาทางการเมืองจากความต้องการเข้ามาบริหารหรือแก้ไขปัญหาสาธารณะ ด้วยวิธีการของตนเอง แทนที่จะพึ่งพิงรัฐ ด้วยเห็นว่าวิธีการดำเนินการโดยองค์กรภาครัฐ การบังคับใช้กฎระเบียบของรัฐ จนถึงการใช้ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่อาจตอบสนองปัญหาสาธารณะได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว หรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาสำหรับราษฎรเฉพาะกลุ่ม หรือเฉพาะพื้นที่ได้

ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนคนธรรมดาเหล่านี้สร้างปรีศนาให้กับนักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่มีอยู่ในขณะนั้นไม่สอดคล้องกับสาระของขบวนการเรียกร้องนี้เลย เพราะประการแรก ขบวนการเหล่านี้มิใช่การเคลื่อนไหวบนฐานของชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียว อย่างในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์ พยายามจะอธิบายประการที่สอง เรื่องที่เคลื่อนไหวเรียกร้องของขบวนการเหล่านี้ก็มีเรื่องแคบ ๆ เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มอย่างทีทฤษฎีผลประโยชน์ในวิชารัฐศาสตร์ ประการที่สาม ขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่อย่างเช่นพรรคการเมือง หรือนักการเมือง และก็มิได้หวังพึ่งกลไกของรัฐอย่างขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องอย่างในอดีต แต่เคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตัวเอง เนื่องจากไม่เชื่อในความเป็นตัวแทนของระบบพรรคการเมืองและไม่

เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถ ความจริงใจของรัฐ และประการสุดท้าย เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเรียกร้องก็มีไว้เพื่อการช่วงชิงอำนาจรัฐอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545 : 2-3)

กลยุทธ์ในการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (จุมพล หินนิพานิช, 2561 : 72)

1. กลยุทธ์การได้ผลประโยชน์ร่วมกัน จากการเข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่
2. กลยุทธ์ด้านเป้าหมายที่มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จจากการเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่
3. กลยุทธ์ด้านอุดมการณ์ที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ทำให้สมาชิกของขบวนการเชื่อว่าเป็นอุดมการณ์ที่ถูกต้อง
4. กลยุทธ์ด้านการลดค่าใช้จ่ายหรือการลดต้นทุนที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ต้องใช้เวลาในการเคลื่อนไหว แม้จะมีค่าใช้จ่ายมาก แต่ผลตอบแทนที่จะได้รับมีผลตอบแทนมากกว่า
5. กลยุทธ์ด้านความสัมพันธ์ที่มีความเท่าเทียมกันจากการที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกดังกล่าวข้างต้น
6. กลยุทธ์ด้านบุคคลที่เป็นแกนนำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้ขบวนการมีโอกาสที่จะสำเร็จตามเป้าหมาย
7. กลยุทธ์ด้านโอกาสทางการเมืองที่จะเกิดขึ้นจากที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ทำให้สมาชิกเกิดความคาดหวังว่ามีโอกาสที่จะสำเร็จมากพอ
8. กลยุทธ์ด้านยุทธวิธีที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ นำมาใช้ทำให้เห็นว่ายุทธวิธีดังกล่าวมีผลต่อโอกาสที่จะทำให้เกิดความสำเร็จร่วมกันมีความเป็นไปได้สูง

สมาชิกใช้กลยุทธ์ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการเข้าร่วมในขบวนการเพื่อไปสู่การจัดสรรทรัพยากร (allocate of values) ให้สอดคล้องกับทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory) ที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากรฐานะของบุคคลในเครือข่ายทางสังคม แรงกดดันที่เป็นเหตุผลของการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม

แนวคิดการให้ความหมายของขบวนการทางสังคมช่วยอธิบายขยายความทฤษฎีการระดมทรัพยากรและการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างอื่น ๆ อย่างน้อยสามประการด้วยกัน ประการแรกกระบวนการให้ความหมายและแนวคิดการให้ความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และการให้ความหมายหลักเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างความชอบธรรมให้กับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ประการที่สอง แนวคิดเหล่านี้ทำให้เกิดการวิเคราะห์เชิงประจักษ์

ได้ว่ากระบวนการที่ปฏิบัติการและเหตุการณ์กลายเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ปรารถนา ต้นทุนสูงเกินไปหรือเสี่ยงเกินไปหรือไม่ ประการที่สามแสดงให้เห็นว่ากระบวนการให้ความหมายมีบทบาทสำคัญต่อโอกาสทางการเมืองและทรัพยากร (สมชัย ภัทรนันทน์, 2563 : 219)

พื้นฐานของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากรฐานบุคคลในเครือข่ายทางสังคมและความคาดหวังในความสำเร็จ และแรงกดดันที่เป็นเหตุผลของการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม โดยพื้นฐานนี้มีองค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วม 3 ประการ (จุมพล หนิมพานิช และสุรวงศ์ วรรณบัลย์, 2562 : 74-76)

1. ต้นทุนและกำไรของการมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการกระทำร่วมกันระหว่างแรงกระตุ้นร่วม (collective incentive) และแรงกระตุ้นของบุคคล (selective incentive) แรงกระตุ้นที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม แม้ว่าการกระตุ้นร่วมจะมีคุณลักษณะที่ตอบสนองและเป็นเงื่อนไขร่วมกัน แต่แรงกระตุ้นร่วมก็ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แน่นอน แรงกระตุ้นส่วนบุคคลต่างหากที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

2. องค์กร คือทรัพยากรที่มีความสำคัญของขบวนการทางสังคม แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมดของกระบวนการ หากแต่องค์กรทำให้เกิดการลดต้นทุน การมีส่วนร่วม และตามความคิดเห็นของนักทฤษฎี การระดมทรัพยากรโดยทั่วไป องค์กรช่วยเพิ่มโอกาสของความสำเร็จ และรูปแบบขององค์กรก็ต่างไปจากองค์กรราชการแบบดั้งเดิม อีกทั้งเป็นตัวแทนในการตกลงเพื่อสร้างให้เกิดผลสำเร็จของขบวนการ

3. ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับจุดเด่นและจุดบกพร่องของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

3.1 แม้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรจะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากร ตำแหน่งของบุคคลในเครือข่ายทางสังคม และแรงกดดันที่เป็นเหตุของการมีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคม และเห็นว่าการเข้าร่วมเป็นกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของการชั่งน้ำหนักต้นทุนและกำไรของการมีส่วนร่วม แต่ก็ให้ความสนใจน้อยมากกับการชั่งน้ำหนักระดับปัจเจกบุคคล อีกทั้งไม่ให้ความสนใจอย่างเพียงพอต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการรวมพลัง

3.2 แนวคิดการวิเคราะห์การระดมทรัพยากร มักจะเหมารวมว่าโครงสร้างทางสังคมทำให้เกิดความสนใจร่วมกัน และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แม้จะมีความแตกต่างของผลประโยชน์และความไม่สมดุลที่เกิดขึ้นในสังคม การระดมพลังร่วมกันและการประท้วงก็ไม่อาจเกิดขึ้นในทุกสังคมก็

เป็นไปได้ การระดมพลังร่วมกันจะเกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงและมีความรู้สึกไม่พึงพอใจเกิดขึ้นด้วยเท่านั้น นั่นคือ การมุ่งไปที่วิธีการเรื่องอำนาจ ความสะดวกในการสื่อสารและองค์กรของขบวนการ

3.3 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์กระบวนการแบบเจาะลึกในขบวนการที่เฉพาะ จึงประสบกับปัญหาเรื่องขอบเขตและความครอบคลุมของข้อมูลที่ค้นพบ โดยข้อบกพร่องดังกล่าวมีสาเหตุจากธรรมชาติของการวิจัยเชิงวัตถุซึ่งไม่สามารถควบคุมได้

3.4 การให้คำนิยามแนวคิดของขบวนการทางสังคมอย่างคลุมเครือ ส่งผลให้เป้าหมายทางทฤษฎีขาดความชัดเจนในการวิเคราะห์ ก็กระทำอยู่ในขอบเขตของปรากฏการณ์ที่ถือว่าเป็นขบวนการการนิยามก็กว้างเกินไป เนื่องจากการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรให้นิยามความหมายของขบวนการทางสังคมเป็นทั้งหมดของกิจกรรมรวมหมู่ และกิจกรรมการประทุงทั้งหมด ซึ่งทำให้ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรคือ กระบวนการของการระดมรวมหมู่ โดยเห็นว่าการถูกรีดรอนเชิงเปรียบเทียบเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดขบวนการทางสังคม จึงนับเป็นการต่อยอดการอธิบายจากกรอบของกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน แต่มองว่าการเข้าร่วมในกระบวนการทางสังคมเกิดจากการได้คำนวณผลได้ผลเสียที่จะได้จากการเข้าร่วม เพราะการที่ปัจเจกบุคคลต้องการผลประโยชน์ไม่ได้หมายความว่าต้องแสดงพฤติกรรมร่วมเสมอไป ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงต้องการอธิบายว่าปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมเพราะเหตุใด เมื่อใดและให้การระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง องค์กรเคลื่อนไหวทางสังคม โครงสร้างโอกาสทางการเมืองและให้ความสำคัญอย่างมากต่อองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะที่เป็นกระดูกล้างของขบวนการทางสังคม (ประพาส ปันตบแต่ง, 2552 : 87)

องค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมและการกระทำรวมหมู่ ตามแนวคิดของ Herbert Kitschelt (ประพาส ปันตบแต่ง, 2551 : 364-365)

1. การคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล โดยเห็นว่าปัจเจกบุคคลรู้อะไรคือสิ่งที่ต้องการจากการกระทำรวมหมู่ แสดงถึงความชัดเจนถึงวัตถุประสงค์และเหตุผลต่อการกระทำนั้น

2. ความสามารถในการพิจารณายุทธวิธีในการกระทำรวมหมู่ ท่ามกลางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในการกระทำรวมหมู่นั้น

3. ความเดือดร้อน (grievances) ในสังคม โดยผู้ประกอบการของกระบวนการ (movement entrepreneurs) ใช้เป็นตัวกระตุ้นมวลชน และการกระตุ้นความต้องการของคนเหล่านั้นให้ประสานความร่วมมือ และสร้างจุดประสงค์เดียวกันของขบวนการ

4. ความรู้ เงิน แรงงาน ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) และความชอบธรรม (legitimacy) เป็นทรัพยากรสำคัญที่ทำให้ขบวนการสามารถสร้างองค์กร และมีความมีประสิทธิภาพในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

5. โครงสร้างโอกาสทางการเมือง โดยขบวนการทางสังคมกระทำภายใต้โครงสร้างของโอกาสที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจเอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรค รูปแบบยุทธวิธีการต่อสู้และความสำเร็จ

6. การยอมรับทัศนคติที่กว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการกระทำรวมหมู่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ (belief) สิ่งที่ต้องการ (preference) รวมทั้งความพยายามเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการระดมรวมหมู่ (collective mobilization)

ประเภทของทรัพยากร

ความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้นอยู่กับทรัพยากร (เวลา เงิน ทักษะ ฯลฯ) และความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรนั้น ทั้งนี้ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร ขบวนการทางสังคมอาจผลิตทรัพยากรด้วยตนเอง รวบรวมทรัพยากรจากสมาชิกหรือแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งภายนอก แอชลีย์ คอสแมน (Ashley Crossmen, 2020 : website) จำแนกประเภทของทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กร ดังนี้

1. ทรัพยากร วัสดุ เป็นทรัพยากรเชิงรูปธรรมที่จับต้องได้ เช่น เงิน อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กร

2. ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง แรงงานที่จำเป็นไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัคร หรือบุคลากรในองค์กรที่ได้รับค่าตอบแทน ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมขององค์กรตามเป้าหมายขององค์กร โดยองค์กรจะกำหนดทักษะของบุคลากรตามประเภทและวัตถุประสงค์ขององค์กร

3. ทรัพยากรองค์กรทางสังคม เป็นทรัพยากรที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถใช้สำหรับการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรที่มีเป้าหมายเดียวกัน

4. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร เช่น การรู้วิธีการเจรจาต่อรอง (ลือบปี่) ผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้ง การร่างเอกสารนโยบาย หรือการ

จัดการชุมนุม ทรัพยากรทางวัฒนธรรมยังรวมถึงผลิตภัณฑ์สื่อ เช่น หนังสือ หรือวิดีโอ ที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานขององค์กร

5. ทรัพยากรทางศีลธรรม เป็นทรัพยากรที่ช่วยให้องค์กรถูกมองว่ามีการดำเนินกิจกรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การได้รับการรับรองจากบุคคลที่เป็นที่ยอมรับทางสังคม เมื่อบุคคลนั้นแสดงการยอมรับหรือพูดในนามของกิจกรรมทำให้บุคคลทั่วไปต้องการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรมากขึ้น จนถึงกลายเป็นผู้สนับสนุนองค์กร หรือร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรนั้น

ลักษณะของการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมสอดคล้องกับ มณีมัย ทองอยู่ (2557 : 67-73) ที่อธิบายถึงการจัดประเภททรัพยากรของขบวนการทางสังคม อันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ตามแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด และแมคคาร์ที (Edward and Mc Carthy) โดยมีการจำแนกลักษณะการระดมทรัพยากรออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ทรัพยากรด้านหลักธรรมจริยา (moral resource) ได้แก่ ความชอบธรรม (legitimacy) การสนับสนุนร่วมมือ (solidarity support) การสนับสนุนกำลังใจ (sympathetic support) และการสนับสนุนจากผู้มีชื่อเสียงโด่งดังในสังคม (celebrity ในบรรดาทรัพยากรเหล่านี้ความชอบธรรมมีความสำคัญในฐานะตัวเชื่อมระหว่างบริบทมหาด้านวัฒนธรรมกับกระบวนการในองค์กร

2. ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม (cultural resource) เป็นสิ่งประดิษฐ์และผลผลิตทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องมือทางความคิด (conceptual tools) และความรู้เฉพาะเรื่องที่เป็นที่ยอมรับกว้างขวาง รวมถึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวของแต่ละคน (tacit knowledge) เกี่ยวกับการทำงานให้บรรลุผล

3. ทรัพยากรด้านองค์กร-สังคม (social-organization resource) ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานกับเครือข่ายและกลุ่มองค์กร โดยองค์กรสามารถจำแนกออกเป็นองค์กรที่ตั้งใจจัดตั้ง และองค์กรที่สามารถเข้าถึงได้ โดยองค์กรที่ตั้งใจจัดตั้งถูกจัดตั้งขึ้นโดยขบวนการทางสังคมเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนองค์กรที่ไม่สามารถเข้าถึงได้หมายถึงองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายอื่นนอกเหนือจากขบวนการ

4. ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) รวมถึง แรงงาน ประสิทธิภาพ ทักษะและความชำนาญ รวมทั้งสภาวะผู้นำ ทรัพยากรมนุษย์จะอยู่ติดกับตัวบุคคลมากกว่าในวัฒนธรรมและองค์กร นอกจากนี้ส่วนที่เป็นมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรมนุษย์ คือ ประสิทธิภาพ ปัญญา ความรอบรู้ ทักษะ ความชำนาญพิเศษ อันเป็นที่รู้จักในนามทุนมนุษย์

5. ทรัพยากรวัตถุ (material resource) ประกอบด้วย เงินตรา และทุนฝีมือมนุษย์ในการระดมทรัพยากรจะต้องมีค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ทรัพยากรที่จับต้องได้ มีเจ้าของกรรมสิทธิ์และแลกเปลี่ยนทดแทนได้ง่ายกว่าทรัพยากรอื่น

เมื่อพิจารณาแนวคิดการระดมทรัพยากรของแอชลีย์ คอสแมน (Ashley Crossman) และเอ็ดเวิร์ด และแมคคาร์ที (Edward and Mc Carthy) สามารถกำหนดประเภทของการระดมทรัพยากรออกเป็นทรัพยากรวัตถุ มนุษย์ องค์กร วัฒนธรรม และศีลธรรม การเมืองภาคประชาชนเป็นการที่ราษฎรต้องการเข้ามามีบทบาทการจัดการสาธารณะเพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาสาธารณะเฉพาะพื้นที่เฉพาะกลุ่ม ในปัญหาที่ไม่สามารถตอบสนองด้วยวิธีการจัดการโดยภาครัฐ ทำให้เกิดขบวนการทางสังคมของราษฎรในกลุ่ม ปัญหาที่เข้ามากำหนดกลยุทธ์สำหรับการจัดการด้วยตนเอง โดยมีการระดมทรัพยากรหรือผลิตทรัพยากรทางการบริหารเพื่อการดำเนินกิจกรรมสาธารณะด้วยวิธีการของตน

2. การจัดการไฟป่า

ไฟป่าจัดเป็นภัยธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต พืชพรรณ และสัตว์ป่าในพื้นที่ สิ่งไม่มีชีวิต ดิน น้ำ ในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ตลอดจนการเกิดหมอกควัน ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง จึงต้องดำเนินการจัดการไฟป่าทั้งการควบคุม ป้องกันและการฟื้นฟูความเสียหายจากผลกระทบจากไฟป่า

สาเหตุการเกิดไฟป่า

ส่วนควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2566 : เว็บไซต์) กล่าวถึงสาเหตุการเกิดไฟป่า ดังนี้

1. เกิดตามธรรมชาติ ไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เกิดจากหลายสาเหตุ ดังนี้

1.1 พืชผา เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดไฟป่าในเขตอบอุ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ที่พบว่าครึ่งหนึ่งของไฟป่าที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากพืชผา

1.2 กิ่งไม้เสียดสี อาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ป่าไม้ ที่มีไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและมีสภาพอากาศแห้งจัด เช่น ในป่าไผ่หรือป่าสน

2. สาเหตุจากมนุษย์ โดยไฟป่าที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาในเขตร้อนส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ สำหรับประเทศไทย การเก็บสถิติไฟป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2542

ซึ่งมีสถิติไฟฟ้าทั้งสิ้น 73,630 ครั้ง พบว่าเกิดจากสาเหตุตามธรรมชาติคือฟ้าผ่า เพียง 4 ครั้งเท่านั้น จึงถือว่าไฟฟ้าในประเทศไทยทั้งหมดเกิดจากการทำงานของมนุษย์โดยมีสาเหตุต่าง ๆ กันไป ได้แก่

2.1 การเก็บหาของป่า เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดไฟป่ามากที่สุด การจุดไฟส่วนใหญ่เพื่อให้พื้นป่าโล่ง เดินสะดวก หรือให้แสงสว่างในระหว่างการเดินทางผ่านป่าในเวลากลางคืน หรือจุดเพื่อกระตุ้นการงอกของเห็ด หรือกระตุ้นการแตกใบใหม่ของผักหวานและใบตองตึง หรือจุดเพื่อไล่แมลงออกจากรัง รมควันไล่ผึ้งหรือไล่แมลงต่าง ๆ ในขณะที่อยู่ป่า

2.2 เผาไร่ เป็นสาเหตุสำคัญรองลงมา การเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในรอบต่อไป เมื่อปราศจากการทำแนวกันไฟและปราศจากการควบคุมไฟจึงลามเข้าป่าที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

2.3 การแกล้งจุด ในกรณีที่ประชาชนในพื้นที่มีปัญหาความขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องที่ทำกิน หรือถูกจับกุมจากการกระทำผิดในเรื่องป่าไม้ ก็มักจะหาทางแก้แค้นเจ้าหน้าที่ด้วยการเผาป่า

2.4 ความประมาท เกิดจากการเข้าไปพักผ่อนในป่า ก่อกองไฟแล้วล้มดับหรือทิ้งกัน บุหรืลงบนพื้นที่ป่า เป็นต้น

2.5 การล่าสัตว์ โดยใช้วิธีไล่เหล่า คือ จุดไฟไล่ให้สัตว์หนีออกจากที่ซ่อน หรือจุดไฟให้แมลงบินหนีไฟ นกชนิดต่าง ๆ จะบินมากินแมลง แล้วดักยึนกอีกทอดหนึ่ง หรือจุดไฟเผาทุ่งหญ้าเพื่อให้หญ้าใหม่แตกกระบัดล่อให้สัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น กระต่าย กวาง กระต่าย มากินหญ้าแล้วดักรอยิงสัตว์นั้น

2.6 การเลี้ยงปศุสัตว์ โดยประชาชนที่เลี้ยงปศุสัตว์ แบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ มักลักลอบจุดไฟเผาป่าให้โล่ง มีสภาพเป็นทุ่งหญ้าเพื่อเป็นแหล่งอาหารสัตว์

2.7 ความคึกคะนอง บางครั้งการจุดไฟเผาป่า เกิดจากความคึกคะนองของผู้จุด โดยไม่มีวัตถุประสงค์ใด ๆ แต่จุดเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น

ไฟฟ้าเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ เช่น การเสียดสีกันของกิ่งไม้ และฟ้าผ่า ซึ่งมีโอกาสที่เกิดขึ้นได้ยากมากในประเทศไทย สาเหตุของการเกิดไฟฟ้าในประเทศไทย มาจากมนุษย์ทั้งเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ และการจงใจจุดไฟเผาป่าด้วยสาเหตุต่าง ๆ

ผลกระทบจากไฟฟ้า (ส่วนควบคุมไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช : เว็บไซต์)

1. ผลกระทบของไฟป่าต่อสังคมพืช ต้นไม้ได้รับอันตรายหรือถูกทำลาย อัตราการเจริญเติบโต และคุณภาพของเนื้อไม้ลดลง สังคมพืชขาดช่วงการสืบพันธุ์ทดแทนตามธรรมชาติ โครงสร้างของป่าเปลี่ยนแปลง
 2. ผลกระทบของไฟป่าต่อทรัพยากรดิน คุณสมบัติของดินเปลี่ยนแปลงการดูดซึมน้ำของดินลดลง เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ทำให้สูญเสียหน้าดิน
 3. ผลกระทบของไฟป่าต่อทรัพยากรน้ำ ทำให้คุณสมบัติของน้ำเปลี่ยนแปลง ลำน้ำตื้นเขินเนื่องจากเถาถ่าน ทำให้เกิดอุทกภัยและภัยแล้ง
 4. ผลกระทบของไฟป่าต่อสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตในป่า ทำอันตรายต่อสัตว์ป่า ทำลายแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทำลายจุลินทรีย์ในดิน
 5. ผลกระทบต่อชีวิต สุขภาพและทรัพย์สิน เป็นอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินเสียหาย ควันไฟส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ก่อให้เกิดโรคทางเดินหายใจ
 6. ผลกระทบของไฟป่าต่อสภาวะอากาศโลก ทำให้อุณหภูมิสูงขึ้น เกิดภาวะโลกร้อน
 7. ผลกระทบต่อการนันทนาการ ทำให้เกิดทัศนวิสัยไม่ดี เป็นอุปสรรคต่อการคมนาคม ทำให้ป่าเสื่อมโทรม ธรรมชาติสูญเสียความงาม ขาดแหล่งพักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติ
- การเกิดไฟป่า นอกจากจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรในพื้นที่ ได้แก่ พืช สัตว์ ดิน และน้ำ ยังส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียง ที่ได้รับมลพิษจากความร้อน ควันไฟ ตลอดจนผลต่อสภาวะอากาศโลก เกิดภาวะโลกร้อน

การควบคุมไฟป่า

การควบคุมไฟป่า (forest fire control) หมายถึง ระบบการจัดการและแก้ไขปัญหาไฟป่าอย่างครบวงจร โดยส่วนควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2566 : เว็บไซต์) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการควบคุมไฟป่าด้วยกิจกรรมในระบบควบคุมไฟป่า ดังนี้

1. การป้องกันไฟป่า (prevention) คือ ความพยายามทุกวิถีทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดไฟป่า โดยมีแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 การแยกความร้อนโดยความร้อนที่ทำให้เกิดไฟป่ามาจาก 2 แหล่ง คือ จากธรรมชาติ และมนุษย์ แหล่งความร้อนจากธรรมชาติคือฟ้าผ่าสามารถป้องกันได้ยาก แต่แหล่งความร้อนที่มาจากมนุษย์สามารถป้องกันได้โดยการป้องกันไม่ให้คนจุดไฟเผาป่าโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของไฟป่า เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายจากไฟป่าเพื่อหลีกเลี่ยงจุดไฟเผาป่า หรือใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับ

1.2 การแยกเชื้อเพลิง โดยเชื้อเพลิงที่ทำให้เกิดไฟป่า ได้แก่ กิ่งก้าน ไม้แห้ง หญ้า ไม้พุ่ม ตอไม้ รวมถึงต้นไม้นในป่า สามารถทำได้โดยการชิงเผาเพื่อกำจัด หรือลดปริมาณเชื้อเพลิงและการทำแนวกันไฟ เพื่อจัดช่วงความต่อเนื่องของเชื้อเพลิง

1.3 การแยกอากาศ ซึ่งทำได้ยากในการปฏิบัติ

2. การเตรียมการดับไฟ (pre-suppression) มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเตรียมพนักงานดับไฟป่า มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และทักษะในการดับไฟป่า เพื่อให้มีความพร้อมและมีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

2.2 การจัดองค์กรดับไฟป่า การจัดหมวดหมู่ของพนักงานดับไฟป่า แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานและสายการบังคับบัญชา เพื่อประสิทธิภาพและป้องกันความสับสนในระหว่างปฏิบัติงาน

2.3 การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ดับไฟป่า รวมถึงอุปกรณ์สื่อสาร ยานพาหนะอุปกรณ์ยังชีพในป่า อุปกรณ์การปฐมพยาบาลให้เพียงพอ และอยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งาน

2.4 การเตรียมแผนการควบคุมไฟป่า ประกอบด้วย แผนดับไฟป่า แผนส่งกำลังบำรุง และแผนการรักษาความปลอดภัยในการดับไฟป่า

3. การตรวจหาไฟ (detection) เมื่อถึงฤดูไฟป่าจะต้องจัดระบบการตรวจหาไฟ เพื่อให้ทราบว่ามีไฟป่าเกิดขึ้นที่ใด การตรวจพบไฟป่าได้เร็วทำให้มีโอกาสที่จะควบคุมไฟป่าได้ไวมากขึ้น

4. การดับไฟป่า (suppression)

5. การใช้ประโยชน์จากไฟ (use of fire) เป็นการใช้ไฟเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการจัดการป่าไม้ ได้แก่ การกำจัดชนิดพรรณไม้ที่ไม่ต้องการ การส่งเสริมการงอกของเมล็ดไม้บางชนิด การลดปริมาณของโรค แมลง และการจัดการสัตว์ป่า แต่การใช้ไฟจะต้องอยู่ภายใต้แผนการควบคุมที่ถูกต้อง และรัดกุมตามหลักวิชาการ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมเกินขอบเขตที่ยอมรับได้

6. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (evaluation) โดยการประเมินผลการปฏิบัติงานในทุก ๆ ขั้นตอน รวมถึงการประเมินความเสียหายที่เกิดจากไฟไหม้ป่าด้วย

การคัดเลือกหมู่บ้านเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช สนับสนุนกิจกรรมการสร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน มาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 อันเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาไฟป่า

และหมอกควันโดยมีแนวทางการคัดเลือกหมู่บ้านหรือชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าดังนี้ (ส่วนควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช : เว็บไซต์)

1. การกำหนดคำจำกัดความของพื้นที่เสี่ยงและหมู่บ้านที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า

1) พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า หมายถึง พื้นที่ป่าที่เกิดไฟไหม้ป่าเป็นประจำทุกปีไม่ว่าจะมีจำนวนครั้งของการเกิดมากหรือน้อยก็ตาม หรือเป็นพื้นที่ป่าที่มีโอกาสเกิดไฟไหม้ป่าสูง ภายใต้งานของสาเหตุการเกิดไฟป่าในปัจจุบัน

2) หมู่บ้านหรือชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า หมายถึง หมู่บ้านหรือชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่า หรือตั้งอยู่โดยรอบพื้นที่ป่าที่มีเขตทางการปกครองครอบคลุมพื้นที่ป่า โดยมีการเกิดไฟไหม้ป่าเป็นประจำทุกปี หรือมีโอกาสเกิดไฟป่าจากการดำเนินกิจกรรมของประชาชนหรือชุมชน

2. การคัดเลือกหมู่บ้านหรือชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า โดยเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

- 1) เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีที่ตั้งของหมู่บ้านหรือชุมชนอยู่ในพื้นที่ป่า
- 2) เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบพื้นที่ป่าที่มีขอบเขตทางการปกครองครอบคลุมพื้นที่ป่า หรือมีขอบเขตทางการปกครองอยู่ติดกับพื้นที่ป่า
- 3) เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีที่ตั้งของหมู่บ้าน หรือชุมชนอยู่บริเวณชายแดนและต้องมีพื้นที่ป่าอยู่ในเขตทางการปกครองของหมู่บ้านหรือชุมชน
- 4) เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีขอบเขตทางการปกครองอยู่ติดกับแนวชายแดนและต้องมีพื้นที่ป่าอยู่ในเขตทางการปกครองของหมู่บ้านและชุมชน

ดังจะเห็นได้ว่าไฟป่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพของทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในพื้นที่ตลอดจนการสร้างปัญหา หมอกควันในพื้นที่เป็นวงกว้าง หน่วยงานรัฐไม่อาจจัดการไฟป่าได้เพียงลำพังต้องอาศัยชุมชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะการคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า เป็นเครือข่ายชุมชนป้องกันไฟป่ามีการจัดกิจกรรมตั้งแต่การจัดการความรู้เพื่อป้องกันไฟป่า การเตรียมการ การดับไฟป่าจนถึงขั้นการประเมินผลจากการดับไฟป่า ซึ่งต้องใช้วิธีการระดมทรัพยากรที่มีเข้าไปป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิวัฒน์ สงมาและคณะ (2555 : 212-213) วิจัยเรื่อง การจัดการควบคุมไฟฟ้าร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชน พื้นที่ป่าดงใหญ่ จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า รัฐถือความชอบธรรมและเป็นผู้ที่มีความสามารถมากกว่าชาวบ้าน ย่อมมีสิทธิในการใช้ความสามารถนั้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนได้เต็มที่ในการควบคุมไฟฟ้า รัฐจะเน้นการออกกฎหมาย นโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อที่จะอนุรักษ์ป่าและควบคุมไฟฟ้า ในขณะที่ชุมชนยังใช้ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สั่งสมประสบการณ์มาอย่างยาวนานและหาเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองมาดำเนินการในการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า จึงทำให้รัฐและชุมชนได้มีแนวคิดร่วมกัน ในการสร้างสถาบันทางสังคม มาทำหน้าที่เป็นกลไกและกฎเกณฑ์การใช้ป่าและใช้ไฟของชุมชน มีการกำหนดกฎระเบียบการใช้ป่า และการควบคุมไฟฟ้าผ่านกลไกของท้องถิ่นและกระบวนการมีส่วนร่วมของทั้งสองฝ่าย เพื่อจัดความสัมพันธ์ในการเข้าถึงทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ในรูปของระบบสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร

พจนา พิษิตปรีชา (2557 : 71-72) วิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาไฟฟ้าหมอกควันของหมู่บ้านแม่เตี้ยะใต้ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบในการผลิต บริการสาธารณะด้านการจัดการปัญหาไฟฟ้าหมอกควัน พบว่า มีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้เพียงหน่วยงานเดียว รูปแบบในการจัดการปัญหาจึงเป็นผลผลิตร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในหมู่บ้าน การร่วมกันผลิต (co-production) จึงเป็นทางออกที่มีความเหมาะสม เพราะภาครัฐเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ การบังคับใช้กฎหมาย และเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงร่วมกับชาวบ้านในฐานะผู้ที่อยู่ในพื้นที่และรู้สึกหวงแหนพื้นที่

ธนากร พันธธุระ (2560 : 170-171) วิจัยเรื่องไฟฟ้า ความรู้ การจัดการ การปรับตัวในเขตเทือกเขาภูแล่นคา พบว่า ผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในเทือกเขาภูแล่นคาที่ถูกกดดันโดยนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาไฟฟ้า โดยใช้หลักการเดียวกันทั่วประเทศ มีการวัด ประเมินในระดับพื้นที่ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ควบคุมไฟฟ้าของสถานีควบคุมไฟฟ้าตาดโตน-ภูแล่นคา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำงานหลักตลอดฤดูไฟฟ้า ทั้งการป้องกัน การควบคุมไฟ และการสร้างเครือข่ายป้องกันไฟฟ้า ซึ่งเป็นผลจากการกำหนดนโยบายของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพื่อจัดการไฟฟ้าในพื้นที่อนุรักษ์ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีความกดดัน และถูกจำกัดการใช้ประโยชน์จากป่า ชาวบ้านบางกลุ่มยังสามารถปรับตัว การลดใช้ประโยชน์จากป่า แต่ยังมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการควบคุมไฟฟ้า ตามหลักธรรมชาตินิยมที่นิยมไฟฟ้าว่าเป็นภัยต่อสังคมและทรัพยากร และได้นำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาควบคุมไฟฟ้า แม้ว่าปัจจุบันการเผาป่าจะถูกห้ามก็ตาม รูปแบบการเผาป่าได้เปลี่ยนไป เช่น แอบเผา แกล้งเผา อันเป็นผลมาจากความขัดแย้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีคิดธรรมชาตินิยม เมื่อถูก

นำมาใช้ในพื้นที่จริงทางสังคม ที่ต้องเผชิญหน้ากับความท้าทาย และการต่อรอง ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่

นิพิฐพนธ์ ลิ้มณตชัย (2561 : 82-83) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนในการแก้ไขปัญหาการเกิดไฟฟ้าและหมอกควันในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน ประกอบด้วย 1) การออกนโยบายของภาครัฐส่วนใหญ่จะเน้นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คือ การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ทำปุ๋ยหมัก ถ่านอัดแท่ง และฟางอัดก้อน 2) ประชาชนทั่วไปยังไม่ให้ความร่วมมือมากนัก อาจเกิดจากการที่ชาวบ้านไม่เห็นว่าเป็นปัญหาดังกล่าวมีปัญหาสำคัญกับตัวเอง 3) การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นจากการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เพื่อพิจารณากำหนดนโยบายให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และ 4) การสร้างผู้นำที่ทำหน้าที่ให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา และเป็นสื่อกลางในการนำนโยบายรัฐมาใช้ในพื้นที่ของตนเอง

ปรีดาพร ธรรมรักษา (2561 : 161-163) วิจัยเรื่องบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดการไฟฟ้า พรุควนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดไฟฟ้ามากที่สุดมาจากการจุดไฟเพื่อหาของป่าและล่าสัตว์ โดยส่วนใหญ่เป็นการจุดเพื่อหาปลา การเพาะปลูกปาล์ม น้ำมัน โดยใช้วิธีการปรับพื้นที่โดยการขุดร่องระบายน้ำจากพื้นที่ทำการเกษตรออกจากป่าครุ ส่งผลให้ระดับน้ำในป่าพยุลดลงต่ำกว่าผิวดิน ความชื้นของเศษซากอินทรีย์ที่ทับถมอยู่ใต้ดินลดลง และเป็นเชื้อเพลิงอย่างดีสำหรับไฟฟ้า สำหรับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน จะแตกต่างกันไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน แต่ในการปฏิบัติจริงทุกหน่วยงานมีการปฏิบัติงานตามหลักการควบคุมไฟฟ้าทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การป้องกันไฟฟ้า การเตรียมการดับไฟฟ้า การตรวจหาไฟ การดับไฟฟ้า การใช้ประโยชน์จากไฟ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้า พื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายถึงการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟฟ้า

1. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษาแบบเดี่ยว (single case study) เพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะ (critical case) ของการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการไฟฟ้าในพื้นที่ดอยผาหม่น การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมาตรฐานด้วยคำถามปลายเปิด (standardized open-ended interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant)

พื้นที่ที่ใช้เก็บข้อมูล

พื้นที่ที่ใช้เก็บข้อมูล คือ ชุมชนเครือข่ายการจัดการไฟฟ้า ของสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่วนควบคุมและปฏิบัติการไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เฉพาะพื้นที่ ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จาก

- 1) ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน จำนวน 7 คนในหมู่บ้าน ห้วยคุ ห้วยหาน รมฟ้าทอง รมโพธิ์เงิน รมฟ้าหลวง ฟ้าไทยงาม และรมฟ้าผาหม่น ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย
- 2) หัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้า ภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.2 การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามใบรับรองที่ HE-RDI-NRRU.140/2566 วันที่รับรอง 19 มิถุนายน พ.ศ. 2566 โดยยึดหลักเกณฑ์ตามประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากลตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับ และข้อกำหนดในประเทศ

2.3 เกณฑ์การนำผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกจากกระบวนการเก็บข้อมูล

- 1) ความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กรณีผู้ให้ข้อมูลสำคัญแจ้งถึงความไม่พร้อมในทุกกรณี
- 2) เหตุผลอื่นที่พบระหว่างการเก็บข้อมูล

2.4 การคุ้มครองดูแลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยยินยอมให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกจากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ทั้งในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูลและภายหลังการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะมอบเอกสารแสดงรายละเอียดการติดต่อกับผู้วิจัย หากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความประสงค์ไม่ขอให้นำข้อมูลที่มอบให้ระหว่างการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในงานวิจัย และรายงานต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถอนตัวว่าข้อมูลที่ได้รับจากผู้ถอนตัวจะไม่ถูกระบุหรือนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยชิ้นนี้

2.5 การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการบันทึกข้อมูลแบบนิรนาม (anonymous) ในรายงานการวิจัยจะไม่มีการบ่งชี้ตัวบุคคล หมู่บ้าน ไม่มีการถ่ายภาพ และบันทึกเสียง รวมถึงการตีพิมพ์ผลงานการวิจัยที่ผู้อ่านไม่สามารถบ่งชี้ตัวตนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้

2.6 กระบวนการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย รวมทั้งข้อคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ สิทธิของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการปฏิเสธ การให้ข้อมูลทั้งหมดหรือสามารถให้ข้อมูลได้เพียงบางส่วน รวมถึงการถอนตัวจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งระหว่างการให้ข้อมูล หรือภายหลังการให้ข้อมูล ก่อนที่งานวิจัยจะตีพิมพ์เผยแพร่

2.7 ข้อพิจารณาเรื่องชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากพบว่าข้อมูลที่ได้รับจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลดังกล่าวมาระบุไว้ในงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ เรื่อง การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้าพื้นที่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

3.1 การระดมทรัพยากร เพื่อจัดการไฟฟ้า

- 1) วัสดุอุปกรณ์

2) แรงงานมนุษย์

3) เครือข่าย

4) องค์ความรู้

3.2 การจัดการไฟฟ้า

1) การป้องกัน

2) การเตรียมการ

3) การดำเนินการ

4) การประเมินผล

3.3 ปัญหา

1) การระดมทรัพยากร

2) การจัดการไฟฟ้า

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จากอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 3 ท่าน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ล่วงหน้า
2. นำแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัน เวลาและสถานที่ที่ได้นัดหมายไว้ล่วงหน้าไว้ก่อนแล้ว
3. แนะนำตัวผู้วิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย เกณฑ์การนำเข้าและการคัดออกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการดูแลคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ บันทึกการสัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญ
5. หลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน ผู้วิจัยและสรุปประเด็นแต่ละข้อ

6. สรุปรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ แต่ละวันเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ต่อไป

5. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานโดยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชนหมู่บ้านห้วยคุ ห้วยหาน รมฟ้าทอง รมโพธิเงิน รมฟ้าหลวง ฟ้าไทรงาม และรมฟ้าผาหม่น

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยนำประเด็นที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อพิจารณาคุณภาพงานวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาคสนาม พร้อมบันทึกข้อมูลตามแบบบันทึกการสัมภาษณ์ และหลังจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะสรุปประเด็นสำคัญพร้อมวางแผนสำหรับการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปว่าควรให้ความสนใจในประเด็นใด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกข้อมูล (typological analysis) โดยผู้วิจัยจะแยกแยะความแตกต่างและความคล้ายคลึงของข้อมูล พิจารณาการเรียงลำดับสอดคล้องกับประเด็นหลักของข้อมูล และการแปลความหมายของข้อมูล การเชื่อมความสัมพันธ์กับประเด็นหลักข้อมูล

3. การพิจารณาคุณภาพงานวิจัย โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านข้อมูล (data triangulation) จากผู้เชี่ยวชาญด้วยแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ตรวจสอบกับหัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

บทที่ 4

การจัดกลุ่มความหมายของข้อมูล

จากการสัมภาษณ์การระดมทรัพยากร เพื่อการจัดการไฟฟ้า พื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ตำบลปอ แล้วผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มความหมายของข้อมูล (Cluster of meaning) และตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลจากหัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ลักษณะของไฟฟ้า
2. การระดมทรัพยากร
3. การจัดการไฟฟ้า
4. ปัญหาการจัดการไฟฟ้า

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ลักษณะของไฟฟ้า

สาเหตุของการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่

“การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ป่า โดยการเผาป่าจะทำให้พื้นที่ป่าโล่ง ตามรอยสัตว์ป่าได้ง่าย”

“การเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร ปกติเจ้าของไร่จะทำแนวกันไฟ แต่เกิดลมพัดแรงทำให้ลมพัดลูกไฟตกในพื้นที่ป่า”

“พื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่างรอยต่อกับพื้นที่ต่างอำเภอ จึงไม่มีการประสานกันถึงกำหนดเวลา ซึ่งเผา ซึ่งแต่ละอำเภอจะกำหนดวันและเวลาเผาพื้นที่ทำการเกษตร ก่อนถึงเวลากำหนดห้ามเผา โดยอำเภอจะกำหนดให้แต่ละหมู่บ้านเผาไว้ในวันเวลาที่กำหนด กระจายกันไป ผู้ใหญ่บ้านจะวางแผนให้ลูกบ้านเผาไร่ เพื่อจะได้จัดกำลังควบคุมป้องกันไม่ให้เกิดไฟลุกลามเข้าป่า ในขณะที่อำเภอที่มีพื้นที่ใกล้เคียงก็กำหนดวัน เวลา แต่ไม่มีการประสานกัน ทำให้ไฟลุกลามเข้ามาในพื้นที่”

“การควบคุมไฟฟ้าในหมู่บ้านทำได้ดี แต่มีปัญหาการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์จากประเทศเพื่อนบ้านที่ไฟลุกลามเข้ามา แม้ว่าจะมีการทำแนวกันไฟบริเวณชายแดนแล้วก็ตาม แต่ถ้าลมพัดแรงลูกไฟก็จะตกลงแนวกันไฟเกิดไฟป่าได้”

“การเผาป่าเพื่อกันแล้งผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีความเข้มงวดในการปกครองลูกบ้าน ผู้ที่ไม่พึงพอใจผู้นำชุมชนไม่ว่าจะเป็นการส่วนตัวหรือการทำงานจะกันแล้งด้วยการเผาป่า โดยเฉพาะช่วงวิกฤติหมอกควันจังหวัดเชียงราย ช่วงเดือนมีนาคม ถึงเมษายน พ.ศ. 2566 มีข่าวอย่างไม่เป็นทางการว่าผู้ว่าราชการจังหวัดจะเรียกพบผู้นำชุมชนที่พบปัญหาไฟป่าในพื้นที่บ่อยครั้ง” ทำให้ผู้ที่ไม่หวังดีต่อผู้นำชุมชนกันแล้งผู้นำชุมชนด้วยการจุดไฟเผาป่า

“พวกที่เลี้ยงวัวในป่าจะเผาป่าในพื้นที่ที่มีตัวทากดูดเลือดในช่วงฤดูแล้ง หากพบว่าในช่วงฤดูฝนป่าที่มีทากมาก ทากจะดูดกินเลือดวัวและผู้เข้าไปดูแล้ว หลังจากเผาป่าในช่วงฤดูแล้ง พอเข้าฤดูฝนป่านั้นจะไม่มีทากดูดเลือดอีก”

“กรณีการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์สำหรับสัตว์ใหญ่ในพื้นที่ป่าของประเทศ เชื่อว่าไม่น่าจะมีแล้ว เนื่องจากสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น เก้ง และเลี้ยงผาไม่พบมาหลายปี แต่สำหรับประเทศเพื่อนบ้านยังคงพบปัญหาการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์จากประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่มีการควบคุมจนทำให้ไฟป่าลุกลามเข้ามาในพื้นที่”

“ราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง วิถีชีวิตม้งจะเลี้ยงวัวในพื้นที่ป่าในช่วงฤดูแล้ง หญ้าแห้ง ก็จะลักลอบเผาป่า เพื่อให้มีใบหญ้าอ่อนแตกออกมาใหม่ การเผาป่าเพื่อเลี้ยงสัตว์จึงเกิดทั้งในประเทศและการลุกลามเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน”

“เคยมีความเชื่อว่าการเผาป่าทำให้ป่าสะอาดเมื่อถึงฤดูฝนจะมีเห็ดหลากหลายชนิดงอกออกมา แต่ในความเป็นจริง ถ้าไม่เผาป่าเห็ดก็งอกออกมาเช่นกัน แต่การเผาป่าทำให้พื้นที่ป่าโล่งหาเห็ดได้ง่ายขึ้นเท่านั้น”

“ไฟป่าเกิดจากการเผาในพื้นที่ชายขอบไม่ว่าจะมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ช่วงรอยต่อของหมู่บ้าน แต่จะไม่พบการเผาป่าภายในพื้นที่หมู่บ้าน”

ช่วงเวลาที่เกิดไฟป่า

“ไฟป่าเกิดในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี”

“ไฟป่าที่สร้างปัญหาหมอกควันจะเป็นช่วงเดือนเมษายน”

“ไฟป่าเกิดขึ้นหลังจากช่วงปลายเดือนมีนาคม เพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการถางไร่ในพื้นที่แบบไร่หมุนเวียน แล้วจะเริ่มเผาไร่ และจะหมดฤดูกาล ช่วงปลายเดือนเมษายนที่ฝนเริ่มตก”

ความถี่ของการเกิดไฟป่าในรอบปี

“ปีที่แล้วเกิดไฟป่าในพื้นที่ 1 ครั้ง มีสาเหตุจากการเผาพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง”

“พบไฟฟ้าเพียงครั้งเดียว เกิดบริเวณริมถนน คาดว่าน่าจะเกิดจากนักท่องเที่ยงที่ขับรถผ่านไปผ่านมาถึงกันบุรีหรือลงข้างทาง ไม่น่าจะใช่เพราะพฤติกรรมการขับรถของมั้งจะไม่สูบบุหรี่ขับรถ”

“ไฟฟ้าในหมู่บ้านเกิดครั้งเดียวแต่หลายจุด เกิดขึ้นหลังจากผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายถึงนโยบายการป้องกันไฟฟ้าและหมอกควันของจังหวัด การลงโทษอย่างเด็ดขาดกับผู้ลักลอบเผาป่า และผู้นำชุมชนต้องรับผิดชอบหากพบไฟฟ้าในพื้นที่ คือนั้นในหมู่บ้านเกิดไฟฟ้าลักษณะที่คนคนเดียวเดินจุดไฟเป็นหย่อม ๆ ต่อเนื่องกันเป็นแนว ซึ่งปีที่แล้วหมู่บ้านเกิดไฟฟ้าเพียงครั้งเดียว แต่ดับยากเพราะเป็นแนวยาวตามถนน”

“ปีที่แล้วเกิดไฟฟ้า 2-3 ครั้ง จากหมู่บ้านข้างเคียง”

“หมู่บ้านควบคุมและป้องกันไฟฟ้าอย่างดี 2-3 ปี จึงจะมีไฟฟ้าลูกกลมเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน”

“ไฟฟ้าในหมู่บ้านเกิดประมาณ 10 ครั้งต่อปี เกิดจากการลูกกลมของไฟฟ้ามาจากหมู่บ้านรอบข้าง”

ความเสียหายจากไฟฟ้า

“พืชสมุนไพรที่เป็นพืชล้มลุกถูกเผา ไผ่สวน เช่น ลิ้นจี่ ยางพารา ถูกเผา”

“อากาศเป็นพิษ ฝุ่น PM 2.5 ทั้งหมู่บ้าน

“สวนกาแฟถูกเผา”

“ท่อ PVC ทางการเกษตร และระบบประปาภูเขาเสียหาย”

“ไฟฟ้าในพื้นที่ท่องเที่ยงทำให้ปริมาณของนักท่องเที่ยวลดลง”

ประโยชน์จากไฟฟ้า

“การเกิดไฟฟ้าทุกปี ความเสียหายจะเกิดเฉพาะหญ้า และไม้พุ่ม แต่ถ้าเศษใบไม้กิ่งไม้ตกทับถมในป่า 3-4 ปี หากเกิดไฟฟ้าจะเป็นไฟขนาดใหญ่ไหม้ต้นไม้ใหญ่ได้ทั้งต้น และการดับไฟประเภทนี้ก็ยาก เนื่องจากต้องจุดไฟที่ไหม้เศษใบไม้ใต้ดินออกมาดับอีกด้วย”

“พื้นที่ที่เกิดไฟฟ้าทำให้หากดูแลลดตาย เดินป่าหาของป่าได้ง่าย”

“การเกิดไฟฟ้าทำให้เกิดพืชชนิดใหม่ขึ้นทดแทน พืชชนิดเดิมที่ถูกไฟไหม้ ซึ่งพืชชนิดใหม่อาจใช้บริโภคหรือเป็นพืชสมุนไพร สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าพืชชนิดเดิม”

2. การระดมทรัพยากร

การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์

“อุปกรณ์ที่ใช้ดับไฟฟ้า จะมีไม้คอปไฟ ถังฉีดน้ำ ครอบไฟฟ้า และพลั่วได้รับการสนับสนุนจากสถานีป้องกันไฟฟ้ากู้ชีพ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

“หากอุปกรณ์ไม่เพียงพอจะนำอุปกรณ์ที่ใช้ไปเอง เช่น ถังฉีดน้ำ ส่วนครอบไฟฟ้ามีลักษณะคล้าย ๆ จอบ ก็จะทำจอบไปทำแนวกันไฟ”

“อุปกรณ์ที่สถานีควบคุมไฟฟ้าให้ยืมคือเครื่องเป่าลม”

“อุปกรณ์บางส่วนได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล”

“หมู่บ้านใช้งบประมาณ จัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟฟ้าเสริมให้เพียงพอต่อการดับไฟ”

แรงงานมนุษย์

“หมู่บ้านจัดทีมดับไฟฟ้า 15 คน จัดเวรป้องกันไฟฟ้าในช่วง 60 วันอันตราย (14 กุมภาพันธ์ 15 เมษายน) โดยมีอาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้านจัดชุดลาดตระเวนวันละ 2 คน หากเกิดไฟฟ้าจะเรียกอาสาสมัครไฟฟ้าทั้ง 15 คน และกรรมการหมู่บ้านมาสนับสนุน หากไม่สามารถดับไฟได้จะตามสมาชิกไฟฟ้าของหมู่บ้านที่ได้รับการอบรมจากสถานีไฟฟ้า จำนวน 40 คนมาช่วย แต่หากดับไฟไม่ได้จะขอความช่วยเหลือหมู่บ้านข้างเคียงและสถานีควบคุมไฟฟ้าต่อไป”

“อาสาสมัครไฟฟ้า และทีมสนับสนุนการดับไฟฟ้าต้องเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมจากสถานีควบคุมไฟฟ้ามาแล้ว ผู้นำชุมชนจะไม่ยอมให้ราษฎรที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการดับไฟฟ้าเข้ามาช่วยอย่างเด็ดขาด เพราะการดับไฟฟ้าเป็นงานอันตราย ผู้ไม่มีความรู้ไม่มีประสบการณ์อาจประสบอุบัติเหตุบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้”

“หมู่บ้านจัดราษฎร ควบคุมดูแลไฟฟ้าออกเป็นสี่กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นราษฎรทุกครัวเรือนมีหน้าที่ทำแนวกันไฟของหมู่บ้าน ส่วนชุดที่สองและชุดที่สามเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมด้านการดับไฟฟ้ามาแล้ว ชุดที่สองทำหน้าที่ลาดตระเวนตรวจสอบไฟฟ้า จัดแบ่งวันละสองคนตรวจดูแลไฟฟ้า หากพบจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านประกาศเรียกชุดที่สามอันเป็นอาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้าน จำนวน 20 คนมาช่วย แต่หากดับไม่ไหวจะประกาศตามราษฎรในหมู่บ้านที่มีอยู่ 6 กลุ่มบ้าน หมุนเวียนกันมาช่วยทีละกลุ่ม แต่หากยังดับไม่ได้ก็จะประสานองค์การบริหารส่วนตำบล และสถานีควบคุมไฟฟ้าให้มาช่วย”

“จัดอาสาสมัครไฟฟ้าจำนวน 10 คน จัดเวรวันละ 1 คน อยู่หอคอยไฟฟ้าหากเกิดไฟฟ้าจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านประกาศตามอาสาสมัครไฟฟ้า 10 คน มาช่วยกันดับไฟ หากดับไม่ไหวก็จะประกาศให้ราษฎรทุกคนต้องไปช่วยกันดับไฟ เนื่องจากหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ราษฎรทุกคนจึงได้รับ

การอบรมการดับไฟป่าจากสถานีควบคุมไฟป่า และหาทราบราษฎรในหมู่บ้านดับไฟป่าไม่ไหว ก็จะโทรขอความช่วยเหลือจากสถานีควบคุมไฟป่าต่อไป”

“ผู้นำชุมชนทำข้อตกลงร่วมกับราษฎรให้ทุกครัวเรือนต้องส่งคนมาช่วยงานหมู่บ้าน ครัวเรือนละหนึ่งคนในกรณีไฟป่าต้องช่วยกันทำแนวกันไฟ และดับไฟป่า หากครัวเรือนใดไม่ให้ความร่วมมือ ผู้นำชุมชนจะไม่ให้ความช่วยเหลือหากครัวเรือนนั้นได้รับความเดือดร้อน”

“ราษฎรที่เป็นตัวแทนครัวเรือน ช่วยเหลือดับไฟป่าต้องเป็นเพศชาย ที่ผ่านการอบรมการดับไฟป่าแล้วเท่านั้น เพราะการดับไฟป่าเป็นงานอันตราย ผู้ที่ไม่เคยได้รับการอบรม ไม่รู้จักทิศทางของลม ทิศทางของไฟ อาจเกิดอันตรายเสียชีวิตได้”

“ผู้บัญชาการดับไฟป่า คือ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่พิจารณาสถานการณ์ ความจำเป็นในการใช้อาสาสมัครดับไฟ วางแผนดับไฟ จัดสวัสดิการอาหารน้ำดื่ม รวมถึงการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน เครือข่ายนอกชุมชนกรณีชุมชนไม่สามารถควบคุมไฟป่าได้”

การจัดสวัสดิการ

“หมู่บ้านได้รับงบประมาณสนับสนุนการจัดการไฟป่าจากสถานีควบคุมไฟป่าภูชี้ฟ้า 50,000 บาทต่อปี ผู้ใหญ่บ้านจะกันเงินส่วนหนึ่งไปเป็นค่าตอบแทนอาสาสมัครไฟป่าที่จัดไว้ในช่วง 60 วันอันตราย วันละ 2 คน คนละ 150 บาทต่อวัน สำหรับเป็นค่าอาหาร และค่าน้ำมันรถจักรยานยนต์ที่ใช้ขี่ลาดตระเวนดูไฟป่า”

“หมู่บ้านจัดงบประมาณตอบแทนชุดลาดตระเวนไฟป่า วันละ 2 คน คนละ 100 บาท”

“หมู่บ้านไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากสถานีไฟป่าแต่ก็จะกำหนดให้มีชุดลาดตระเวนดูแลไฟป่า หมุนเวียนกันวันละ 1 คน ไม่มีค่าตอบแทนให้”

“หากเกิดไฟป่าขนาดใหญ่ ชุดลาดตระเวนไม่สามารถจัดการได้ก็จะเรียกอาสาสมัครไฟป่าที่ได้รับการอบรมมาแล้วจำนวน 20 คน ออกไปช่วยกันดับไฟป่า จะจ่ายเงินตอบแทนให้ทุกคนคนละ 150 บาทต่อการดับไฟป่าหนึ่งครั้ง แต่จะมีไฟป่าขนาดใหญ่เพียง 1-2 ครั้ง ที่ต้องระดมอาสาสมัครไฟป่า แต่ก็ไม่สามารถดับได้ ก็จะระดมราษฎร เป็นลำดับต่อไป ซึ่งหมู่บ้านจะไม่จ่ายค่าตอบแทนให้ราษฎรแต่จะใช้วิธีการเลี้ยงน้ำ เลี้ยงอาหารแทน”

“หมู่บ้านจ่ายเงินให้เฉพาะชุดลาดตระเวนไฟป่าที่เปลี่ยนกันมาดูแลไฟในแต่ละวัน ซึ่งหากเกิดไฟป่า จะเรียกอาสาสมัครไฟป่า 10 คนมา จนถึงการระดมราษฎร หมู่บ้านจะสนับสนุนน้ำดื่ม และอาหารกรณีที่ต้องใช้เวลาดับไฟนาน รวมทั้งหากต้องขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายหมู่บ้านใกล้เคียง หมู่บ้านก็จะสนับสนุนน้ำและอาหาร เช่นเดียวกับราษฎรในหมู่บ้าน”

“กรณีหมู่บ้านร้องขอให้อาสาสมัครไฟฟ้า ราษฎรในหมู่บ้านข้างเคียง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่จากสถานีควบคุมไฟป่ามาช่วย หมู่บ้านจะจัดน้ำดื่มและอาหารบริการให้กับผู้ที่มาช่วยเหลือด้วย”

“ปกติผู้ที่เข้ามาช่วยดับไฟป่าจะเตรียมน้ำดื่มของตนเองมาอยู่แล้ว แต่ถ้าไม่พอหมู่บ้านมีน้ำดื่มบรรจุขวดไว้ให้ 2-3 ปีที่ผ่านมา มีการระดมราษฎรให้มาช่วยในช่วงเวลากลางคืน จึงไม่มีการเลี้ยงอาหาร”

การให้ความช่วยเหลือหากเกิดอุบัติเหตุ

“ผู้ใหญ่บ้านจัดชุดปฐมพยาบาลติดตัวไป อำนวยการดับไฟป่าทุกครั้ง”

“นายอำเภอแจ้งในที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านว่าทางจังหวัดจะเยียวยา ผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต จากการดับไฟป่า ซึ่งในพื้นที่เวียงแก่น หรืออำเภอใกล้เคียง ยังไม่พบผู้บาดเจ็บ เสียชีวิตจากการดับไฟป่า”

“หากผู้ดับไฟป่าบาดเจ็บ ก็จะช่วยนำส่งโรงพยาบาลรักษาตามสิทธิบัตรทอง และหากเสียชีวิตก็ต้องช่วยเหลือกันภายในหมู่บ้าน เพราะไม่เชื่อมั่นในระบบการเบิกจ่ายในระบบราชการที่ต้องใช้เวลานาน คนเจ็บก็ต้องรักษา คนตายก็ต้องจัดพิธีศพ รอให้ได้เงินคงไม่ทัน”

“นายอำเภอคงให้ความช่วยเหลือ ผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิตจากการดับไฟป่าอย่างทั่วถึง”

เครือข่าย

“เครือข่ายดับไฟป่าอันดับต้นคือ หมู่บ้านในพื้นที่ต่อเนื่องทิศทางของไฟจะเข้าไปในพื้นที่หมู่บ้านนั้น ก็จะโทรศัพท์ แจ้งผู้ใหญ่บ้านให้จัดอาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้านมาช่วย”

“เครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนอุปกรณ์ งบประมาณ ความช่วยเหลือในการดับไฟป่า ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอและหน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่”

“กรณีดับไฟป่าไม่ไหวจะขอความช่วยเหลือเรียงลำดับจากขั้นต้นจากหมู่บ้านใกล้เคียง ต่อมาคือสถานีควบคุมไฟป่า อบต. และอำเภอ”

“หมู่บ้านที่อยู่ในเขตติดต่อกันเป็นกลุ่มต่างชาติพันธุ์จะไม่ประสาน เพราะเขาไม่มาช่วยเหลือ การประสานจะทำเฉพาะหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งด้วยกันเท่านั้น”

“หากราษฎรในหมู่บ้านไม่สามารถดับไฟได้จะโทรศัพท์ประสานสถานีควบคุมไฟป่า และ อบต.”

“หมู่บ้านมีพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านคนเมืองและกลุ่มต่างชาติพันธุ์ ต่างคนต่างจะดับไฟฟ้าในพื้นที่ของตน ปกติจะไม่ประสานกันโดยตรง กลุ่มต่างชาติพันธุ์ จะโทรศัพท์แจ้งอำเภอ เพื่อให้อำเภอประสานขอความช่วยเหลือจะไม่โทรหากันโดยตรง”

“หมู่บ้านมีพื้นที่ติดต่อกับกลุ่มต่างชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่มาก มีระเบียบการปกครองด้วยวิธีการของตนเอง สามารถควบคุมป้องกันไฟฟ้าได้ แต่เขาจะไม่ออกไปช่วยเหลือหมู่บ้านอื่น และก็จะไม่ขอความช่วยเหลือหมู่บ้านอื่นเช่นกัน เขาจะดับไฟเฉพาะพื้นที่ของเขา ถ้าเป็นพื้นที่รอยต่อก็จะไม่แจ้งหมู่บ้านข้างเคียง รวมถึงหมู่บ้านข้างเคียงก็ไม่ต้องเขาเขา ต่างคนต่างดูแลไฟฟ้าในพื้นที่ของตนเอง”

“จะช่วยเหลือประสานงานกับหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงเท่านั้น ส่วนหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกันแต่อยู่คนละอำเภอก็จะไม่ติดต่อประสานงานกัน แม้ว่าหมู่บ้านดังกล่าวราษฎรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเหมือนกัน เพราะคิดว่าหมู่บ้านที่อยู่ต่างอำเภอมีวิธีการจัดการไฟฟ้าที่แตกต่างกัน”

วัฒนธรรม

“ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับการจุดไฟเผาป่า”

“การขอความช่วยเหลือจากหมู่บ้านอื่น ๆ ในการดับไฟฟ้าจะติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งด้วยกัน ส่วนการแจ้งเรื่องต่อหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์อื่น หรือกลุ่มคนเมืองจะเลือกใช้วิธีติดต่อผ่านทางอำเภอเพื่อประสานงานกัน”

“ม้งทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรได้แก่ ข้าวหรือข้าวโพด ก็จะปล่อยพื้นที่นั้นทิ้งไว้ 3-4 ปี โดยจะหมุนวนไปทำการเกษตรในพื้นที่อื่นก่อน เมื่อครบ 3-4 ปี พื้นที่ทำการเกษตรที่ปล่อยทิ้งไว้จะมีวัชพืช และไม้พุ่มขนาดเล็กขึ้นปกคลุมก็จะถางวัชพืชเหล่านั้น ทิ้งไว้ให้แห้งแล้วเผา เพื่อให้พื้นดินโล่ง ปราศจากวัชพืช โรคพืชและแมลงศัตรูพืช ทำให้ม้งต้องหมุนเวียนเผาไร่กันทุก ๆ ปี โดยเจ้าของไร่จะต้องทำแนวกันไฟ โดยการถางพื้นที่เป็นแนวมีความกว้าง 6-8 เมตร รอบพื้นที่ที่จะเผาและต้องควบคุมดูแลไฟไม่ให้ลุกลามเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรข้างเคียง หรือพื้นที่ป่า ที่สำคัญจะต้องเผาไร่ในวัน เวลาที่ผู้ใหญ่บ้านกำหนดเท่านั้น”

กฎเกณฑ์ กฎหมาย

“การจับ และเรียกค่าเสียหาย กรณีที่เผาแล้วสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ป่า แต่เท่าที่ผ่านมาไม่เคยจับพวกที่เผาป่าได้ และบางกรณีไฟฟ้าก็มาจากหมู่บ้านใกล้เคียง หากจับผู้เผาได้ก็จะต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย เพราะผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจสั่งปรับหรือเรียกค่าเสียหายเฉพาะราษฎรในหมู่บ้านเท่านั้น หากเป็นราษฎรหมู่บ้านอื่นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เข้าใจถึงวัฒนธรรมการลงโทษของม้ง ก็อาจยินยอมจ่ายค่าปรับ แต่ถ้าเป็นกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์คงต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย”

“หากผู้เผาป่าเป็นราษฎรในหมู่บ้านจะปรับเงินตามความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยจำนวนเงินที่ปรับอยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน เงินที่ได้จะนำเข้ากองทุนหมู่บ้าน และยังต้องทำทัณฑ์บนเพื่อไม่ให้ผู้ทำผิดทำการโดยประมาทอีก ในหมู่บ้านพบกรณีราษฎรทำแนวกันไฟที่แคบประมาณ 3-4 เมตร ในขณะที่แนวกันไฟโดยทั่วไปต้องมีความกว้างอย่างน้อย 6 เมตร เมื่อแนวกันไฟแคบถูกไฟจากการเผาไร่กลอยเข้ามาในพื้นที่ป่าชุมชน”

“กฎเกณฑ์เกี่ยวกับไฟป่าเริ่มตั้งแต่ 1) ทุกครัวเรือนต้องส่งสมาชิกเพศชายอายุเกิน 15 ปี เข้าอบรมวิธีการดับไฟป่าทุกครั้งเมื่อมีเจ้าหน้าที่มาอบรมให้ และเมื่อมีประกาศระดมสมาชิกทุกครัวเรือนให้ไปช่วยกันดับไฟป่า ทุกครัวเรือนต้องส่งผู้ที่เคยรับการอบรมนี้ไปครัวเรือนละ 1 คน หากไม่มาอบรมหรือไม่มาช่วยกันดับไฟป่า จะถูกปรับเงินเข้ากองทุนไฟป่าของหมู่บ้านครั้งละ 100 บาท 2) การเผาไร่ ทุกครัวเรือนได้รับอนุญาตให้เผาไร่ในวัน เวลาที่กำหนด ก่อนวันเผาไร่ต้องทำแนวกันไฟให้เรียบร้อย โดยมีตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านไปตรวจ หากแนวกันไฟทำไว้ไม่เรียบร้อยจะไม่ได้รับอนุญาตให้เผาไร่ การลักลอบเผาไร่ด้วยตนเองจะถูกปรับ 2,000 บาท และถ้าไฟลุกลามไปสู่พื้นที่ข้างเคียงจะปรับ 5,000 บาท พร้อมชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นให้กับเจ้าของพื้นที่ข้างเคียง เคยมีกรณีการเผาไร่แต่ควบคุมไฟไม่ทัน เกิดไฟลุกลามเข้าไปที่สวนกาแฟ ผู้ที่เผาไร่ต้องจ่ายค่าปรับให้กับหมู่บ้าน 5,000 บาท และจ่ายค่าเสียหายให้กับเจ้าของสวนกาแฟ ต้นละ 400 บาท จำนวน 100 ต้น 3) หากผู้ลักลอบจุดไฟในป่าเป็นชนต่างชาติพันธุ์จะนำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เท่าที่ผ่านมาไม่เคยจับพวกที่ลักลอบเผาป่าในพื้นที่ป่าชุมชนได้ ถึงพบก็ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าผู้ที่ออกมาจากป่าช่วงที่เกิดไฟไหม้คือผู้ที่เผาป่า แต่การเผาไร่จะมีหลักฐานชัดเจนว่าเจ้าของไร่เป็นผู้จุดไฟ”

“ถ้าเป็นราษฎรในหมู่บ้านเผาไร่แล้วควบคุมไม่ได้เกิดไฟลุกลามเข้าไปในป่า จะคิดค่าปรับ 5,000-10,000 บาท ตามพื้นที่ความเสียหาย พร้อมทำทัณฑ์บน หากยังทำอีกครบ 3 ครั้ง คณะกรรมการหมู่บ้านจะพิจารณาขับไล่ครอบครัวนั้นออกนอกหมู่บ้าน”

“ทุกครัวเรือนต้องส่งสมาชิกมาช่วยดับไฟ ถือเป็นงานที่ทุกครัวเรือนจะต้องส่งสมาชิกเข้าร่วมเช่นเดียวกับงานพัฒนาหมู่บ้าน การไม่ส่งสมาชิกมาช่วยงานผู้ใหญ่บ้านก็จะไม่ให้ความช่วยเหลือ กรณีราษฎรจะต้องนำเอกสารให้ผู้ใหญ่บ้านรับรอง หรือจะไม่ได้รับการพิจารณาความช่วยเหลือที่จะได้รับจากหน่วยงานของรัฐ จนกว่าจะมีงานส่วนรวมครั้งต่อไป ครัวเรือนนั้นจะต้องส่งคนมาใช้งาน 2 คน กรณีหากจับผู้ที่เผาป่าได้จะปรับตั้งแต่ 1,500 – 2,000 บาท พร้อมชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นกับคู่กรณี หากไม่ยินยอมผู้ใหญ่บ้านจะดำเนินคดีตามกฎหมาย”

“หมู่บ้านเคยตั้งกฎเกณฑ์การลงโทษผู้ที่เผาอย่างชัดเจน แต่พบว่า ผู้ที่เผาบางรายไม่มีเงินชำระค่าปรับตามกฎหมาย จะนำส่งตำรวจ ก็สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในครอบครัว ดังนั้น การดำเนินการกับผู้เผาคณะกรรมการหมู่บ้านจะดำเนินการเป็นรายกรณีไป ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว”

“การเผาไร่แล้วลุกลามมาติดกับพื้นที่ใกล้เคียง จะถูกปรับเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านตั้งแต่ 2,000 – 5,000 บาท และต้องชำระค่าเสียหายกับพืชสวน ที่เป็นไม้ยืนต้นอายุ 1 ปีขึ้นไป ต้นละ 500-1,500 บาท ส่วนพืชไร่ ไฟป่าเกิดในช่วงฤดูร้อน ไม่มีการปลูกพืชไร่ นอกจากกะหล่ำปลีและหอมดอก ซึ่งมีการให้น้ำตลอดวัน ดินชื้นจึงไม่พบปัญหาไฟไหม้”

3. การจัดการไฟป่า

การป้องกันไฟป่า

“หมู่บ้านวางแผนป้องกันไฟป่าไว้ดังนี้ 1) การจัดทำแนวป้องกันไฟป่า ระหว่างพื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่ตั้งบ้านเรือนกับป่าชุมชน 2) การชิงเผาพื้นที่ทำการเกษตรตามวันที่อำเภอกำหนด 3) การจัดเตรียมอุปกรณ์ดับไฟป่า 4) การจัดชุดลาดตระเวนดูแลจุดที่เกิดไฟป่า 5) การให้ความรู้กับราษฎรเกี่ยวกับไฟป่า ซึ่งสถานีควบคุมไฟป่าภูชี้ฟ้าฯ จัดอบรมให้ทุกปี 6) การประเมินผลกระทบจากไฟป่า สรุปบทเรียนเพื่อทำแผนป้องกันไฟป่าในปีต่อไป”

“คณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันวางแผนป้องกันไฟป่า ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ประสานกับหมู่บ้านใกล้เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

“ราษฎรในหมู่บ้านต้องมาช่วยกันทำแนวกันไฟของหมู่บ้านป้องกันไฟป่าเข้ามาในพื้นที่บ้านเรือน และป่าชุมชน ส่วนพื้นที่สวนยางพารา สวนลิ้นจี่ เจ้าของสวนจะทำแนวกันไฟของตัวเอง ส่วนแนวกันไฟในพื้นที่ไร่เจ้าของไร่ก็จะทำแนวกันไฟก่อนชิงเผา”

“หมู่บ้านทำแนวกันไฟ รอบพื้นที่หมู่บ้านระยะทาง 9 กิโลเมตร รวมถึงแนวกันไฟตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้านต่อเนื่องกับหมู่บ้านข้างเคียง ตลอดแนวชายแดนจะมีแนวกันไฟระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน”

“อำเภอกำหนดนโยบายการชิงเผา โดยทางอำเภอจะกำหนดวันเผาไร่ของแต่ละหมู่บ้านสลับกันไป โดยแต่ละหมู่บ้านจะกำหนดว่าจะเผาพื้นที่เกษตรแปลงใดในวันและเวลาใด ทั้งหมดนี้พื้นที่อำเภอเวียงแก่นจะต้องเผาไร่ให้เสร็จก่อนวันที่ 14 กุมภาพันธ์ หากพื้นที่กำหนดผู้ที่เผาไร่จะต้องถูกดำเนินคดี”

“การกำหนดวันชิงเผา หมู่บ้านได้ตารางการเผาไร จะกำหนดวันเผาไรเฉพาะวันทำการของราชการ เนื่องจากเกรงปัญหาหากไม่สามารถควบคุมไฟที่ลุกลามจากการเผาไร ที่ส่วนใหญ่จะเกิดจากกรณีกำลังเผาไรแล้วเกิดลมพัดแรงควบคุมไม่ไหว ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ เกรงว่าในวันหยุดจะไม่มีเจ้าหน้าที่มาให้ความช่วยเหลือ”

“การจัดชุดลาดตระเวนไฟฟ้าดูแลการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่ การอยู่ยามบริเวณหอคอยไฟฟ้า”

การดับไฟฟ้า

“เรียงลำดับการดับไฟฟ้า ตั้งแต่ไฟฟ้าขนาดเล็ก จนถึงไฟฟ้าขนาดใหญ่ตั้งแต่ชุดลาดตระเวนไฟฟ้าประจำวัน 2 คน หากไฟฟ้ามีขนาดใหญ่ขึ้น จะโทรศัพท์แจ้งผู้ใหญ่บ้าน ระดมราษฎรในหมู่บ้าน หากยังดับไฟไม่สำเร็จ จะแจ้งสถานีควบคุมไฟฟ้า ภูชี้ฟ้าฯ และหากทิศทางของไฟฟ้าจะไปถึงพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง ผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านข้างเคียงให้จัดอาสาสมัครไฟฟ้ามาป้องกัน”

“ผู้ใหญ่บ้านจะลงพื้นที่บัญชาการดับไฟฟ้าพร้อมอาสาสมัครไฟฟ้าและดูแลจนกว่าจะควบคุมและดับไฟได้”

“หากเป็นไฟฟ้าขนาดใหญ่ อยู่ใกล้ถนนอาจประสานที่องค์การบริหารส่วนตำบลนารอดดับเพลิงมาสนับสนุน”

“ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บัญชาการดับไฟฟ้าเพียงคนเดียวในสถานการณ์ไฟฟ้าต้องใช้อำนาจตัดสินใจแบบเด็ดขาด ฉับไว ผู้ที่มาดับไฟฟ้าทุกคนต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะมีความคิดที่แตกต่างจากผู้ใหญ่บ้าน ต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน สถานการณ์แบบนี้ถ้ามาถกเถียงทะเลาะกัน อาจทำให้ไฟฟ้ารุนแรงมากขึ้น หรือเกิดอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงาน”

“กรณีมีราษฎรหมู่บ้านอื่นมาช่วยเหลือ ราษฎรหมู่บ้านที่มาช่วยเหลือก็ต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่เกิดไฟฟ้า ราษฎรในหมู่บ้านบนดอยผาหม่นต่างก็รู้จักผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งด้วยกัน วัฒนธรรมม้งกำหนดให้ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านไหนต้องเชื่อฟังผู้นำของหมู่บ้านนั้น แม้ว่าจะถูกร้องขอให้มาช่วยเหลือหมู่บ้านที่เกิดไฟฟ้า แต่ก็ต้องเชื่อฟังคำสั่งผู้บัญชาการดับไฟฟ้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ต้นเพลิง”

“หากมีไฟฟ้าขนาดใหญ่มากต้องขอความช่วยเหลือจากสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าฯ ผู้ใหญ่บ้านจะมอบอำนาจการบัญชาการดับไฟฟ้าให้กับเจ้าหน้าที่จากสถานีฯ เพราะเจ้าหน้าที่มีความชำนาญในการดับไฟฟ้าที่มีขนาดใหญ่ได้ดี”

การติดตามประเมินผล

“ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประเมิน ความรุนแรงของไฟฟ้าเพื่อตัดสินใจว่าจะเพิ่มระดับของผู้เข้าร่วมดับไฟฟ้าจากเครือข่ายใด ตั้งแต่หมู่บ้านข้างเคียง จนถึงเจ้าหน้าที่รัฐคือสถานีควบคุมไฟฟ้า อบต. และอำเภอ”

“ช่วงที่เกิดไฟชุลลิตตระเวนไฟฟ้า อาสาสมัครไฟฟ้า จะประเมินสถานการณ์ถ้าสามารถดับไฟได้ก็เพียงโทรศัพท์แจ้งผู้ใหญ่บ้าน แต่หากไม่สามารถควบคุมได้ก็จะแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาตัดสินใจว่าจะให้ใครมาช่วยต่อไป”

“ขณะดับไฟฟ้า ผู้ใหญ่บ้านจะประเมินสถานการณ์ ทิศทางลม ความแรงของไฟ การกำหนดเขตที่จะจุดไฟสูไฟ การกำหนดทีมเข้าดับไฟ และต้องปรับแผนตลอดเวลา”

“หลังดับไฟฟ้าแต่ละครั้ง ชุดดับไฟฟ้ากลับไปพักผ่อนที่บ้าน 1 คืน วันถัดไปก็จะประชุมพิจารณาหาสาเหตุของไฟฟ้าที่เพิ่งเกิดขึ้น เพื่อสอบสวนติดตามผู้กระทำผิด การประเมินแผนวิธีการดับไฟฟ้า เพื่อใช้ปรับเปลี่ยนแผนการให้ดีขึ้นต่อไป”

“หลังฤดูกาลไฟฟ้า ทีมงานไฟฟ้าจะประชุมกันเพื่อวางแผนดับไฟฟ้าในปีต่อไป”

“การประเมินความเสียหายจากไฟฟ้า เจ้าของพื้นที่การเกษตรที่เสียหายจะเป็นผู้ประเมินแจ้งความไว้กับผู้ใหญ่บ้านเพื่อหาคนผิดมาปรับ หากหาตัวผู้วางเพลิงได้ กรรมการหมู่บ้านจึงจะไปสำรวจในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นสวนกาแฟ ต้นยางพาราขนาดเล็ก นอกนั้นจะไม่มี ความเสียหาย การที่ไฟฟ้าลุกลามไปที่ไร่อารอการเข้ามาตากถางอีก 2-3 ปีข้างหน้า ความเสียหายมีเพียงเจ้าของไร่อีกจะเวียนไปปลูกข้าว หรือข้าวโพดในพื้นที่อื่นรอให้พื้นที่ที่ถูกไฟไหม้ฟื้นตัวก่อน”

“การประเมินผลกระทบของไฟฟ้าในสถานที่ท่องเที่ยวจะมีมากนัก เพราะไฟฟ้าเกิดในช่วงฤดูร้อน ซึ่งปกติในแต่ละวันแทบไม่มีนักท่องเที่ยวมาในพื้นที่เลย”

“ไฟฟ้าที่ลุกลามเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน ไม่สามารถทำแนวกันไฟในประเทศเพื่อนบ้านได้ ทำให้เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญคือภูชี้ฟ้า”

“การประสานความร่วมมือในการป้องกัน และดับไฟฟ้าจากกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์ โดยที่กลุ่มหมู่บ้านม้งในพื้นที่อำเภอเวียงแก่น ที่มีแนวป่าชุมชนต่อเนื่องกันจะประสานช่วยเหลือในการดับไฟฟ้าได้อย่างดี ในขณะที่หมู่บ้านของกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์จะไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้ข้อมูลข่าวสารว่ามีไฟฟ้าลุกลามเข้ามาในเขตพื้นที่ กลุ่มชนต่างชาติพันธุ์จะดับไฟฟ้าภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ไม่แจ้งให้กลุ่มม้งช่วย และไม่ช่วยกลุ่มม้ง”

“การประสานความร่วมมือในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกันต่างอำเภอ แม้ว่าหมู่บ้านดังกล่าวจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่จะไม่ร่วมมือกันดับไฟฟ้าเพราะแต่ละอำเภอจะกำหนดวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน”

4. ปัญหาการจัดการไฟฟ้า

การระดมทรัพยากร

“วัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีควบคุมไฟฟ้า ประเภทเครื่องพ่นน้ำแบบกระบอกฉีดไม่มีความเหมาะสมเพราะฉีดน้ำได้น้อย ต้องใช้แรงมากในการฉีดพ่นน้ำ อาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้านแก้ไขโดยการใช้เครื่องพ่นยาฆ่าแมลง แบบคันโยกซึ่งเป็นอุปกรณ์ส่วนตัวของอาสาสมัครไฟฟ้า เพื่อใช้ในการเกษตร”

“พื้นที่รับผิดชอบของหมู่บ้านในการดับไฟฟ้ามียาก ต้องใช้เวลาทำแนวกันไฟหลายวัน ต่อเนื่องกัน ไม่ทันต่อฤดูกาลการเกิดไฟฟ้า กลุ่มอาชีพสวนยางพาราของหมู่บ้านจึงรวมกลุ่มกันทำแนวกันไฟเฉพาะสวนยางพาราของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้ลดพื้นที่ทำแนวกันไฟลง”

“สภาพพื้นที่ของหมู่บ้าน บริเวณชายแดนเคยเป็นพื้นที่สู้รบ เมื่อประมาณ 40 ปีก่อน แต่ยังคงมีกับระเบิดหลงเหลืออยู่ ราษฎรที่ตากถางหญ้าทำแนวกันไฟเคยพบเจอกับกับระเบิดต้องติดต่อกองกำลังทหารพรานในหมู่บ้านใกล้เคียงมาทำลาย”

“หมู่บ้านไม่ได้อยู่ในเครือข่ายของสถานีควบคุมไฟฟ้าฯ จึงไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันไฟฟ้า”

“ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการป้องกัน หรือดับไฟฟ้า คือ เครื่องเป่าลมเพื่อใช้เป่าเชื้อเพลิงประเภทไบโอบิโกลูให้โล่งเตียนขณะทำแนวกันไฟ ปัจจุบันต้องขอสนับสนุนจากสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าฯ แต่หากมีงบประมาณสนับสนุนก็จะจัดซื้อเครื่องเป่าลมไว้ใช้ในหมู่บ้าน จะช่วยลดแรงงานการทำแนวกันไฟในพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชนในช่วงเวลาชิงเผา”

การจัดการไฟฟ้า

“อำเภอกำหนดวันชิงเผาของหมู่บ้าน มีจำนวนวันน้อยเกินไป ทำให้ราษฎรเผาไร่วันละหลายแปลง หากควบคุมไฟไม่ได้ อาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้านที่มีจำนวนน้อยอาจช่วยเหลือดับไฟไม่ทัน”

“ความเหนียวของอาสาสมัครไฟฟ้า ทุกคนไม่ต้องการให้เกิดไฟฟ้า แต่เมื่อเกิดหมอกควัน จะถูกโยนความผิดมาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นผู้เผาป่า ทั้งที่กลุ่มชาติพันธุ์ก็ต้องดูแลป่าเช่นกัน”

การสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่รับผิดชอบในการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า ตามโครงการพระราชดำริดอยยาว ดอยผาหม่น และดอยผาจิ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา ภายหลังได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่รับผิดชอบตามโครงการเตรียมจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้า โดยมีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 180,000 ไร่ มีบุคลากรประจำ 12 คน และจัดจ้างบุคคลภายนอกในช่วงฤดูกาลดับไฟฟ้าอีก 12 - 14 คน นอกจากจะรับผิดชอบดูแลดับไฟฟ้าในพื้นที่แล้ว สถานีควบคุมไฟฟ้า ยังต้องส่งบุคลากรช่วยเหลือในพื้นที่อำเภอเทิง และอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายตามคำร้องขอ

สาเหตุของการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่

1. การชิงเผาพื้นที่ทำการเกษตรโดยที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมไฟจากการเผาพื้นที่ทำการเกษตรได้ ทำให้เกิดไฟลุกลามสู่พื้นที่ข้างเคียงหรือเข้าสู่พื้นที่ป่าไม้
2. ชาวบ้านเข้าไปประกอบกิจกรรมในพื้นที่ป่า เช่น การเผาป่าให้โล่งสำหรับการเก็บของป่า การล่าสัตว์ รวมถึงการเผาป่าเพื่อให้เกิดเหูระเบิดสำหรับการเลี้ยงโค กระบือในพื้นที่ป่า
3. ไฟป่าที่ลุกลามมาจากประเทศเพื่อนบ้าน
4. การจงใจเผาป่าเพื่อกลั่นแกล้ง กรณีมีข้อขัดแย้งกับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ

ในฤดูกาลไฟฟ้า ปี พ.ศ. 2566 เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ประมาณ 60 ครั้ง ครั้งที่ประชาชนให้ความสนใจคือ กรณีเกิดไฟฟ้าบริเวณยอดภูชี้ฟ้า อันเป็นไฟฟ้าที่ลุกลามมาจากประเทศเพื่อนบ้าน สถานีควบคุมไฟฟ้า สามารถควบคุมได้ ความเสียหายในพื้นที่เป็นต้นหญ้า และไม่พุ่มในพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ ซึ่งสามารถฟื้นตัวได้ในช่วงฤดูฝน

การระดมทรัพยากร

สถานีควบคุมไฟฟ้า จัดสรรงบประมาณแบบเหมาจ่ายให้หมู่บ้านในเครือข่าย หมู่บ้านละ 50,000 บาทต่อปี เพื่อการจัดการไฟฟ้าในพื้นที่ โดยผู้ใหญ่บ้านจะต้องส่งบัญชีและหลักฐานการใช้จ่ายเงินเมื่อหมดฤดูกาลไฟฟ้า

สถานีควบคุมไฟฟ้าฯ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับการดับไฟฟ้า ซ่อมแซมและเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย กรณีเครื่องฟั่นละองน้ำที่มีขนาดเล็กใช้งานยากเนื่องจากวัตถุประสงค์ของการใช้อุปกรณ์เพื่อลดความร้อนจากการดับไฟในพื้นที่ป่าลึก จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่มีน้ำหนักเบา สะดวกต่อการแบกอุปกรณ์เข้าไปในพื้นที่ ส่วนอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นและเกิดประโยชน์ในการควบคุมไฟฟ้ามากที่สุดคือเครื่องเป่าลม สำหรับใช้ในการเป่าเชื้อเพลิงคือเศษใบไม้ กิ่งไม้ที่พื้นป่า และการจัดทำแนวกันไฟ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีกองทุนช่วยเหลืออาสาสมัครดับไฟฟ้าของหมู่บ้าน กรณีได้รับอุบัติเหตุจากการดับไฟฟ้า หากได้รับบาดเจ็บสามารถเบิกจ่ายได้ตามความเป็นจริง และหากเสียชีวิตครอบครัวจะได้รับการช่วยเหลือจำนวนสามแสนบาท นอกจากนี้ยังมีกองทุนของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และกองทุนของผู้นำราชการจังหวัดเชียงราย ช่วยเหลืออาสาสมัครไฟฟ้า กรณีได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิตจากการดับไฟฟ้าอีกด้วย

การจัดการไฟฟ้า

การป้องกันไฟฟ้า ของสถานีควบคุมไฟฟ้าฯ โดยการให้ความรู้กับราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบเป็นประจำและต่อเนื่องในทุกปี พร้อมรับฟังปัญหา ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากราษฎรเพื่อวางแผนป้องกันไฟฟ้า นอกจากนี้ยังสร้างเครือข่ายควบคุมและป้องกันไฟฟ้าจากหมู่บ้านในพื้นที่อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เทคนิควิธีการควบคุมไฟฟ้ากับอาสาสมัครไฟฟ้า และยังมีมอบงบประมาณแบบเหมาจ่ายให้กับหมู่บ้านในเครือข่ายหมู่บ้านละ 50,000 บาทต่อปี เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านบริหารจัดการไฟฟ้าในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพียงไม่ให้เกิดไฟฟ้า ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะใช้เงินงบประมาณนี้ตั้งแต่การจัดทำแนวกันไฟ เบี้ยเลี้ยงอาสาสมัครไฟฟ้า ค่าอาหารและน้ำดื่มของราษฎร และเจ้าหน้าที่ที่ช่วยเหลือดับไฟฟ้า รวมทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์สำหรับการดับไฟฟ้า นอกจากนี้ สถานีควบคุมไฟฟ้าฯ ยังมีเครือข่ายการจัดการไฟฟ้ากับหน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานทหารในพื้นที่ ร่วมกันควบคุมป้องกันไฟฟ้า

สถานีควบคุมไฟฟ้าฯ ได้รับข้อมูลจากดาวเทียมสำรวจทรัพยากรฯ 4 รอบต่อวัน เพื่อสำรวจจุดที่เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ หลังจากได้ข้อมูลจะแจ้งผู้นำชุมชน พร้อมนำทีมงานดับไฟฟ้าของสถานีเข้าสนับสนุน แต่มีข้อจำกัดด้านการประมวลผลข้อมูลประมาณ 1 ชั่วโมงก่อนที่สถานีจะได้รับแจ้งจุดเกิดไฟฟ้า ทำให้จัดการได้ล่าช้า สถานีควบคุมไฟฟ้าฯ แก้ไขปัญหาโดยจัดบุคลากร และประสานผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านเครือข่ายเฝ้าระวังจุดเสี่ยงในพื้นที่เกิดไฟฟ้าซ้ำซาก

ปัญหาการจัดการไฟฟ้าของสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้า

1. ยานพาหนะที่ใช้เดินทางเพื่อดับไฟฟ้าโดยทั้งหน่วยงานมีรถยนต์ที่สามารถใช้งานได้เพียง 1 คัน เกิดปัญหาการขนส่งเจ้าหน้าที่ดับไฟฟ้า กรณีพบไฟฟ้าหลายจุดในเวลาเดียวกัน
2. นโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำในขณะที่สถานีควบคุมไฟฟ้าได้รับงบประมาณค่าจ้างเท่าเดิม สถานีควบคุมไฟฟ้าจึงจ้างลูกจ้างตามภารกิจในช่วงเวลาเกิดไฟฟ้าได้น้อยลง

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟป่า พื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย สามารถจำแนกข้อมูลได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. สาเหตุของไฟป่า

การเกิดไฟป่าในพื้นที่ดอยผาหม่น มีสาเหตุจากการเผาของมนุษย์ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

1) การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ การเผาป่าทำให้พื้นที่ป่าโล่ง สามารถสังเกตหรือติดตามรอยเท้าของสัตว์ป่าได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ในประเทศเพื่อนบ้านที่มักก่อให้เกิดไฟป่าลุกลามเข้ามาในประเทศ ดังกรณีไฟป่าภูชี้ฟ้าในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

2) การเผาป่าเพื่อเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากราษฎรในพื้นที่เลี้ยงวัวโดยปล่อยไว้ในป่า ในช่วงฤดูแล้ง ใบไม้และหญ้าไม่พอเพียงต่อวัว จึงเผาป่าเพื่อให้เกิดหญ้าระบัดสำหรับเลี้ยงวัว นอกจากนี้ การเผาป่ายังช่วยกำจัดหากูดเลือดที่ดูดเลือดวัว และเจ้าของวัวที่มากติดตามดูแล้ว พื้นที่ที่เกิดไฟป่าจะไม่พบหากูดเลือด

3) การเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการถางวัชพืชและเผา หากไม่มีการควบคุมและป้องกันที่ดีทำให้ไฟจากการเผาพื้นที่ทำการเกษตรลุกลามเข้าไปในพื้นที่ป่า

4) กรณีราษฎรมีข้อขัดแย้งกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ จะเผาป่าเพื่อกลั่นแกล้งผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

ช่วงเวลาการเกิดไฟป่าตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี จะเป็นไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชน หรือลุกลามมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนไฟป่าในช่วงเดือนกุมภาพันธ์เป็นไฟป่าที่เกิดจากการชิงเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรสำหรับฤดูกาลเพาะปลูกถัดไป แต่เจ้าของพื้นที่ไม่สามารถควบคุมการเผาเศษวัชพืชให้อยู่ภายในพื้นที่ของตนเอง อาจเป็นเพราะมีกระแสลมแรง หรือการทำแนวกันไฟที่ไม่มีความกว้างมาก พอป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามไปยังพื้นที่ข้างเคียง สำหรับช่วงเวลาการเกิดฝุ่นละอองหมอกควันจะเป็นช่วงเดือนเมษายนที่พบว่ามีฝุ่นละออง หมอกควันจากการเผาป่าหนาที่บ

ความเสียหายจากไฟป่าคือ พืชสมุนไพรในป่า พืชผลทางการเกษตร ประเภทพืชสวนได้แก่ ลิ้นจี่ ยางพาราและกาแฟ ถูกไฟป่าเผา ส่วนพืชไร่จะไม่พบ เนื่องจากไฟป่าเกิดในช่วงฤดูร้อนราษฎร ไม่ปลูกข้าว ข้าวโพด ส่วนพืชผัก ได้แก่ หอมดอก และกะหล่ำปลี ราษฎรวางท่อน้ำ ฉีดน้ำให้ผืนดิน ชุ่มน้ำ ป้องกันการลุกลามจากไฟป่าได้ นอกจากนี้ยังพบความเสียหายจากไฟป่าเผาไหม้ท่อน้ำในระบบ ประปาภูเขาของหมู่บ้าน และระบบท่อน้ำเพื่อการเกษตร สำหรับกรณีไฟป่าในพื้นที่ท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า ภูชี้ดาว และภูชี้เดือน ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวมาก เนื่องจากช่วงเวลาการเกิดไฟป่าเป็นช่วงฤดูร้อน มีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย การเผาผลาญของไฟป่าเป็นเพียงต้นหญ้าบนภู หากเข้าสู่ฤดูฝนต้นหญ้า ก็จะงอกงามจนเข้าสู่สภาพเดิมในช่วงฤดูหนาวอันเป็นช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบปัญหา หมอกควันปกคลุมพื้นที่ในช่วงฤดูกาลไฟป่า

ประโยชน์ของไฟป่า ไฟป่าที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นไฟป่าที่ผิวพื้น โดยมีเชื้อเพลิงสำคัญคือ ใบไม้ กิ่งไม้แห้งที่ตกทับถมบนพื้นดิน ไฟป่าจะลุกลามเผาผลาญเชื้อเพลิงอย่างรวดเร็ว ความเสียหาย ที่พบจึงมีเพียงต้นไม้นขนาดเล็กถูกไฟป่าเผาผลาญ ในขณะที่หากพื้นที่ป่าที่ไม่เคยเกิดไฟป่าต่อเนื่องกัน หลายปีจะมีเชื้อเพลิงสะสมมาก เกิดความร้อน และเปลวเพลิงที่ลุกไหม้ต้นไม้นขนาดใหญ่ รวมถึง การสะสมความร้อนจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงที่ผิวพื้น ทำให้การดับไฟป่ายุ่งยากกว่าพื้นที่ที่เกิดไฟป่า เกือบทุกปี ทำให้มีเชื้อเพลิงสะสมในพื้นที่น้อย การเกิดไฟป่าจะลุกลามผ่านพื้นที่อย่างรวดเร็ว สร้าง ความเสียหายกับต้นไม้นใหญ่น้อยกว่า นอกจากนี้พื้นที่ที่ถูกไฟป่าจะไม่มีหากดูดเลือด ซึ่งเป็น อุปสรรคต่อการเลี้ยงวัวในพื้นที่ป่าชุมชน

2. การระดมทรัพยากร

สถานีควบคุมไฟป่าภูชี้ฟ้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดงบประมาณแบบเหมาจ่าย สำหรับหมู่บ้านเครือข่ายในการป้องกันและควบคุมไฟป่า หมู่บ้านละ 50,000 บาทต่อปี เพื่อกองทุนไฟ ป่าหมู่บ้านสำหรับจัดสวัสดิการให้กับราษฎรในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่ ค่าอาหาร เครื่องดื่ม การจัดทำแนวกันไฟของหมู่บ้าน การดับไฟป่า ค่าน้ำมันรถสำหรับชุดลาดตระเวนไฟป่า รวมถึง อุปกรณ์ดับไฟป่าที่หมู่บ้านต้องการเพิ่มเติม นอกจากนี้สถานีควบคุมไฟป่ายังสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การดับไฟป่ารวมทั้งการบำรุงรักษา ซ่อมแซมและเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ดับไฟป่าให้กับหมู่บ้านใน เครือข่ายไฟป่า

ด้านแรงงาน การป้องกันไฟฟ้าทุกหมู่บ้านระดมราษฎรจัดทำแนวกันไฟของหมู่บ้าน เจ้าของพื้นที่ทำการเกษตรก็จะทำแนวกันไฟสำหรับพื้นที่เกษตรของตนเอง ส่วนการควบคุมไฟฟ้า ราษฎรของทุกหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมการควบคุมและป้องกันไฟฟ้าจากสถานีควบคุมไฟฟ้า โดยมี การคัดเลือกอาสาสมัครไฟฟ้าหมู่บ้านละ 10-15 คน จัดเป็นชุดลาดตระเวนไฟฟ้า ทำหน้าที่ในช่วงเวลา 60 วันอันตราย (15 กุมภาพันธ์ – 15 เมษายนของทุกปี) โดยได้รับสวัสดิการค่าอาหารและค่าน้ำมัน รถวันละ 150-200 บาท

กรณีอาสาสมัครไฟฟ้าหมู่บ้านไม่สามารถควบคุมไฟฟ้าได้ ก็จะแจ้งผู้ใหญ่บ้านประสานขอ ความช่วยเหลือจากราษฎรในหมู่บ้านและเครือข่ายไฟฟ้าต่อไป การดับไฟฟ้าแต่ละครั้งผู้ใหญ่บ้านจะ เป็นผู้บัญชาการดับไฟฟ้า กรณีขอความช่วยเหลือจากอาสาสมัครไฟฟ้าและราษฎรหมู่บ้านเครือข่าย ไฟฟ้าใกล้เคียงโดยมีผู้บัญชาการคือ ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านต้นเพลิง หากไม่สามารถควบคุมไฟฟ้าได้ จะร้องขอความช่วยเหลือจากสถานีควบคุมไฟฟ้าและเปลี่ยนผู้บัญชาการดับไฟฟ้าในพื้นที่เป็นบุคลากร ของสถานีควบคุมไฟฟ้า ในขณะที่หมู่บ้านต้นเพลิงจะสนับสนุนอาหารและเครื่องดื่มให้กับผู้มาร่วม ดับไฟฟ้า

หมู่บ้านไม่มีสวัสดิการให้ความช่วยเหลือกรณีอาสาสมัครไฟฟ้าหรือราษฎรที่เข้าร่วม ดับไฟฟ้า ประสบอุบัติเหตุ หรือเสียชีวิตจากการดับไฟฟ้า กรณีเกิดอุบัติเหตุราษฎรจะเข้ารับ การพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐตามสิทธิ กรณีเสียชีวิตนายอำเภอจะประสานความช่วยเหลือจาก จังหวัดต่อไป ซึ่งในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาพื้นที่ดอยผาหม่นไม่พบผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการ ดับไฟฟ้าในขณะที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชกองทุนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และ จังหวัดเชียงรายมีกองทุนช่วยเหลืออาสาสมัครไฟฟ้า ราษฎรและบุคลากรสถานีควบคุมไฟฟ้าที่ประสบ อุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการดับไฟฟ้า

เครือข่ายการควบคุมและป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่ใกล้เคียง จะเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ติดต่อกัน กรณีทิศทางการเคลื่อนที่ของไฟฟ้าจะเข้าสู่พื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง ผู้ใหญ่บ้านจะประสานหมู่บ้าน ใกล้เคียงให้ส่งอาสาสมัครไฟฟ้ามาสมทบ โดยมีผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ต้นเพลิงเป็นผู้อำนวยการดับไฟฟ้า พร้อมจัดสวัสดิการอาหารและน้ำดื่มสนับสนุนอาสาสมัครไฟฟ้าจากหมู่บ้านในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึง บุคลากรจากหน่วยงานภายนอก การขอสนับสนุนอาสาสมัครไฟฟ้าจากหมู่บ้านใกล้เคียงจะสนับสนุน เฉพาะหมู่บ้านที่ราษฎรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเท่านั้น สำหรับหมู่บ้านที่ราษฎรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจะ ไม่มีการสนับสนุนยกเว้น มีการร้องขอจากการอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านจึงจะจัดส่งอาสาสมัครไฟฟ้า เข้าสนับสนุน นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนดับไฟฟ้าจากหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีพื้นที่ติดต่อดังอำเภอ

แม้ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่ราษฎรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเช่นเดียวกัน ก็จะไม่มีการประสานงานช่วยเหลือกัน ด้วยเหตุผลของวิธีการจัดการไฟฟ้าที่แตกต่างกัน กรณีที่หมู่บ้านไม่สามารถควบคุมไฟฟ้าได้ ผู้ใหญ่บ้านจะประสานงานกับสถานีควบคุมไฟฟ้าให้ส่งบุคลากรที่มีความชำนาญมาสนับสนุนโดยจะเปลี่ยนผู้บัญชาการดับไฟฟ้าจากผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคลากรจากสถานีควบคุมไฟฟ้า นอกจากนี้หากพบไฟฟ้าขนาดใหญ่อยู่ริมถนนก็อาจประสานงานขอความช่วยเหลือให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดส่งรถดับเพลิงมาช่วยควบคุมสถานการณ์

วัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเผาป่า นอกจากวัฒนธรรมการเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ม้งจะจัดแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 4-5 แปลง หลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่แปลงที่ 1 ก็จะปล่อยพื้นที่ให้รกร้าง การทำการเกษตรในปีถัดไปจะหมุนเวียนไปเพาะปลูกพืชในพื้นที่แปลงที่ 2 หมุนเวียนเปลี่ยนพื้นที่ทุกปีจนกระทั่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่แปลงที่ 5 ก็จะกลับมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่แปลงที่ 1 ที่ถูกทิ้งให้รกร้างถึง 4 ปี ดินรับการฟื้นตัว มีวัชพืช หญ้าและต้นไม้ขนาดเล็กขึ้นปกคลุมในช่วงฤดูร้อน เจ้าของพื้นที่ทำการเกษตรจะเข้าไปถากถางทิ้งให้แห้งแล้วจะเผาเพื่อให้พื้นที่โล่งเตียนเหมาะสำหรับการทำการเกษตรในช่วงฤดูฝนต่อไป เดิมการเผาพื้นที่จะไม่มีการควบคุมป้องกัน ไฟจากการเผาจะลุกลามเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ สร้างความเสียหายเฉพาะป่าดิบแล้งไฟฟ้าจะถูกดับเมื่อเกิดฝนตกในพื้นที่หรือเชื้อเพลิงใบไม้ กิ่งไม้แห้งผิงถูกไฟฟ้าไหม้หมด ส่วนพื้นที่ป่าต้นน้ำมีความชื้นสูงจะไม่ได้รับผลกระทบจากไฟฟ้า การระดมราษฎรควบคุมไฟฟ้าจะเกิดขึ้นเมื่อพบว่าทิศทางของไฟฟ้าจะเข้าสู่พื้นที่ชุมชน เมื่อมีการจัดตั้งสถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประมาณปี พ.ศ. 2542 ราษฎรในพื้นที่ได้รับรู้และเข้าใจปัญหาความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติ และหมอกควันจากไฟฟ้า จึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเผาพื้นที่ทางการเกษตรจากการเผาแล้วปล่อยให้ไฟฟ้าดับเองโดยธรรมชาติ เป็นการจัดทำแนวกันไฟ การเผาพื้นที่ทำการเกษตรตามวันเวลาที่ผู้ใหญ่บ้านกำหนด และการจัดตั้งอาสาสมัครไฟฟ้าทำหน้าที่ลาดตระเวนและควบคุมไฟฟ้า โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการจัดการควบคุมและป้องกันไฟฟ้า ตามนโยบายจากอำเภอและสถานีควบคุมไฟฟ้า

กฎเกณฑ์ของชุมชนในการควบคุมและป้องกันไฟฟ้า ประกอบด้วย

1) ผู้ใหญ่บ้านสามารถระดมแรงงานจากราษฎรในชุมชน เพื่อควบคุมและป้องกันไฟฟ้าในชุมชน เช่น การทำแนวกันไฟ การดับไฟฟ้า รวมถึงการช่วยเหลือหมู่บ้านใกล้เคียงดับไฟฟ้า

2) การชิงเผาพื้นที่ทำการเกษตร โดยเจ้าของพื้นที่ต้องเตรียมทำแนวกันไฟและเผาพื้นที่ตามวันและเวลาที่ผู้ใหญ่บ้านกำหนด การเผาพื้นที่จะต้องมีสมาชิกในครัวเรือน ญาติพี่น้องควบคุมไฟในพื้นที่ด้วย

3) ราษฎรในหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทุกคนต้องได้รับการฝึกอบรม เรื่องการควบคุมและการป้องกันไฟป่าจากสถานีควบคุมไฟป่า เนื่องจากสถานการณ์ไฟป่าเป็นสถานการณ์ที่อันตรายต่อชีวิตของผู้ที่เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น

4) การกำหนดค่าปรับ ผู้ที่วางเพลิง ผู้ที่ทำการโดยประมาททำให้เกิดไฟลุกลามในพื้นที่ป่าไม้ตามระดับความเสียหาย นอกจากค่าปรับเพื่อนำเงินเข้ากองทุนไฟป่าของหมู่บ้านแล้วผู้ทำให้เกิดไฟปายังต้องชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากไฟให้กับผู้เสียหาย เช่น ผลผลิตทางการเกษตร สิ่งก่อสร้าง

5) การทำทัณฑ์บนผู้วางเพลิง หรือผู้ที่ทำการโดยประมาทด้วยการขับไล่ออกไปตั้งถิ่นฐานนอกหมู่บ้าน

6) หากพบว่าผู้วางเพลิงเป็นราษฎรต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ใหญ่บ้านจะนำส่งตำรวจให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย

3. การจัดการไฟป่า

การป้องกันไฟป่า

ชุมชนในพื้นที่ดอยผาหม่นวางแผนป้องกันไฟป่า ดังนี้

1) การจัดทำแนวป้องกันไฟป่า ล้อมรอบพื้นที่ตั้งชุมชน พื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่ชายแดน
2) การชิงเผาพื้นที่ทำการเกษตรในช่วงเวลาที่กำหนด และการชิงเผาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า เพื่อเตรียมทีมงานควบคุม จำกัดพื้นที่ชิงเผา

3) การเตรียมอุปกรณ์ควบคุมป้องกันไฟป่า โดยได้รับการสนับสนุนจากสถานีควบคุมไฟป่า องค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนไฟป่าของหมู่บ้าน และอุปกรณ์ส่วนตัวของชุดดับไฟป่า

4) การจัดอาสาสมัครไฟป่าลาดตระเวน ดูแลพื้นที่เสี่ยงไฟป่าในช่วง 60 วันอันตราย (15 กุมภาพันธ์ – 15 เมษายน)

5) การให้ความรู้กับราษฎรตระหนักถึงปัญหาไฟป่า การควบคุม และป้องกันไฟป่า

6) การประเมินผลการจัดการไฟป่าเพื่อวางแผนป้องกันไฟป่า

การดับไฟป่า

ลำดับการใช้ทรัพยากร และการบัญชาการดับไฟป่าเป็นดังนี้

1) อาสาสมัครไฟฟ้า จัดชุดลาดตระเวนดับไฟฟ้าในขั้นต้น กรณีพบไฟฟ้าขนาดเล็กในพื้นที่หมู่บ้าน

2) อาสาสมัครไฟฟ้าของหมู่บ้าน จะถูกเรียกตัวมาสนับสนุนชุดลาดตระเวนไฟฟ้า กรณีชุดลาดตระเวนไฟฟ้าไม่สามารถดับไฟฟ้าได้ หรือพบไฟฟ้าขนาดใหญ่ ในกรณีนี้ผู้บัญชาการดับไฟฟ้าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

3) ราษฎรในหมู่บ้าน แต่ละครัวเรือนต้องส่งสมาชิกในครัวเรือนเพศชายที่ผ่านการฝึกอบรมการดับไฟฟ้า มาช่วยเหลือชุดควบคุมป้องกันไฟฟ้า กรณีไฟฟ้ามีขนาดใหญ่มาก โดยผู้บัญชาการดับไฟฟ้าคือผู้ใหญ่บ้าน

4) อาสาสมัครไฟฟ้า และราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียง ถูกร้องขอให้ความช่วยเหลือกรณีลูกหลานเข้าสู่หมู่บ้านในพื้นที่ติดต่อกัน กรณีนี้ผู้บัญชาการดับไฟฟ้าคือผู้ใหญ่บ้านพื้นที่ต้นเพลิงและยังต้องรับผิดชอบจัดสวัสดิการ อาหาร และน้ำดื่มให้กับราษฎรหมู่บ้านพื้นที่ติดต่อกัน เช่นเดียวกับราษฎรในพื้นที่ด้วย

5) สถานีควบคุมไฟฟ้า กรณีไฟฟ้าขนาดใหญ่มากรราษฎรในพื้นที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งขอความช่วยเหลือจากสถานีฯ บางกรณีสถานีฯรับข้อมูลจากดาวเทียมสำรวจทรัพยากรพบจุดไฟฟ้าขนาดใหญ่ก็จะส่งชุดควบคุมไฟฟ้าจากสถานีฯ เข้ามาช่วยเหลือ กรณีนี้ผู้บัญชาการดับไฟฟ้าคือ บุคลากรจากสถานีควบคุมไฟฟ้า

นอกจากนี้กรณีไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่เกิดริมถนนสายหลัก ผู้ใหญ่บ้านอาจประสานงานขอรถดับเพลิงจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสถานีควบคุมไฟฟ้าเข้าสนับสนุนได้

การติดตามประเมินผล

การประเมินผลระหว่างการดับไฟฟ้าเพื่อพิจารณาความรุนแรงของไฟฟ้า เพื่อระดมทรัพยากรตั้งแต่แรงงานมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ การปรับเปลี่ยนแผนการดับไฟฟ้า จนถึงการประสานกับผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ข้างเคียง และหน่วยงานภาครัฐเพื่อรับความช่วยเหลือกรณีหมู่บ้านไม่สามารถดับไฟฟ้าด้วยทรัพยากรภายในหมู่บ้าน

การประเมินผลหลังดับไฟฟ้า เพื่อสำรวจความเสียหาย การหาตัวผู้กระทำผิดเพื่อชดเชยความเสียหายต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล และการเรียกค่าปรับเข้ากองทุนไฟฟ้าของหมู่บ้าน

การประเมินผลหลังฤดูกาลไฟฟ้า สถานีควบคุมไฟฟ้าฯ เป็นผู้ดำเนินการเรียกประชุมผู้นำชุมชนเครือข่ายหมู่บ้านป้องกันไฟฟ้า เพื่อถอดบทเรียนการจัดการไฟฟ้าในรอบปีที่ผ่านมา วางแผนป้องกันและควบคุมไฟฟ้าในฤดูกาลไฟฟ้าปีถัดไป

ปัญหาการจัดการไฟฟ้า

1. การระดมทรัพยากร

1) การประสานงานกับเครือข่ายหมู่บ้านที่มีพื้นที่ป่าต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีราษฎรต่างกลุ่มชาติพันธุ์

2) ยานพาหนะสำหรับการเดินทางของอาสาสมัคร และบุคลากรชุดควบคุมไฟฟ้าของสถานีควบคุมไฟฟ้า รวมทั้งงบประมาณการจัดจ้างบุคลากรดับไฟฟ้าในช่วงฤดูกาลไฟฟ้า

2. การจัดการไฟฟ้า

1) การป้องกันไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน

2) มุมมองของสังคมเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาหมอกควันที่อาสาสมัครไฟฟ้าเสี่ยงอันตรายในการดับไฟฟ้า

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย สามารถสรุป อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยได้ ดังนี้

สาเหตุของไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ทุกกรณีเกิดจากการเผาของมนุษย์ ตั้งแต่การเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ในพื้นที่และการลุกลามมาจากประเทศเพื่อนบ้าน การเผาเพื่อให้เกิดเหวี่ยงระเบิดของกลุ่มผู้เลี้ยงวัวในพื้นที่ป่า การเผาวัชพืชในพื้นที่ทำการเกษตรและการกลั่นแกล้งผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ช่วงเวลาการเกิดไฟป่าตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ความเสียหายที่พบในพื้นที่ป่าคือ หนุ่ย และไม้พุ่มขนาดเล็กถูกทำลาย ส่วนความเสียหายต่อชุมชนคือไม้สวน ลิ้นจี่ ยางพาราและกาแฟถูกทำลาย

การระดมทรัพยากร

1) งบประมาณ สถานีควบคุมไฟฟ้าภูชี้ฟ้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า อบรมให้ความรู้กับราษฎรและอาสาสมัครไฟป่า เกี่ยวกับการจัดการไฟป่า พร้อมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณแบบเหมาจ่ายจัดตั้งกองทุนไฟป่า จำนวนปีละ 50,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการไฟป่าของหมู่บ้าน

2) แรงงานมนุษย์ทุกหมู่บ้านจัดอาสาสมัครไฟป่าที่ผ่านการอบรมการดับไฟป่า ทำหน้าที่ลาดตระเวนดูแลพื้นที่ป่า ดับไฟป่า หากไม่สามารถดับไฟป่าได้ ผู้ใหญ่บ้านจะระดมราษฎรในหมู่บ้าน ราษฎรในหมู่บ้านข้างเคียง และสถานีควบคุมไฟฟ้าตามลำดับความรุนแรงของไฟป่า ค่าตอบแทนอาสาสมัครไฟป่า ค่าอาหาร เครื่องดื่มสำหรับแรงงานดับไฟป่า จะใช้เงินงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีควบคุมไฟป่า

3) เครือข่ายการดับไฟป่าจะเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ภายในอำเภอเวียงแก่น ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเท่านั้น กรณีการให้ความช่วยเหลือหมู่บ้านนอกเครือข่ายจะเป็นการร้องขอจากอำเภอ

4) วัฒนธรรมชุมชน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การเตรียมพื้นที่ทางการเกษตร เมื่อมีการจัดตั้งสถานีควบคุมไฟป่าใน ปี พ.ศ. 2542 เดิมราษฎรจะเผาวัชพืชในพื้นที่ทำการเกษตรในช่วง

ฤดูร้อนโดยไม่มีการควบคุมทำให้เกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันอย่างรุนแรง ภายหลังมีการจัดระเบียบกำหนดวัน เวลา การเผาพื้นที่อย่างเคร่งครัด ทำให้ปัญหาไฟฟ้าที่เกิดการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรลดลง

การจัดการไฟฟ้า

การป้องกันไฟฟ้า โดยการจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้าระหว่างที่ตั้งชุมชน พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ชายแดน กับพื้นที่ป่า การชิงเผาพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้า การจัดเตรียมอุปกรณ์ป้องกันไฟฟ้า การจัดอาสาสมัครไฟฟ้า การให้ความรู้กับราษฎรและการประเมินผลการจัดการไฟฟ้า

การดับไฟฟ้า ตามลำดับความรุนแรงของไฟฟ้า โดยใช้วัสดุอุปกรณ์แรงงานจากราษฎรในหมู่บ้าน ราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียง จนถึงการร้องขอความช่วยเหลือจากสถานีควบคุมไฟฟ้า

การติดตามประเมินผล ระหว่างดับไฟฟ้าเพื่อปรับแผนการระดมทรัพยากร ภายหลังการดับไฟฟ้าเพื่อประเมินความเสียหาย และสอบสวนผู้กระทำผิด และการประเมินผลหลังฤดูกาลไฟฟ้า เพื่อถอดบทเรียนการจัดการไฟฟ้า พัฒนาแผนการจัดการไฟฟ้าในปีถัดไป

ปัญหาการจัดการไฟฟ้า

การระดมทรัพยากร พบปัญหาการสร้างเครือข่ายกับชุมชนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ และยานพาหนะ การขนส่งอาสาสมัครไฟฟ้า รวมถึงงบประมาณเกี่ยวกับการจัดการบุคลากรไฟฟ้า

การจัดการไฟฟ้า พบปัญหาการป้องกันไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้านและการถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาฝุ่นควัน

2. อภิปรายผล

บรรณานุกรม

- จุมพล หนิมพานิช. (2561). “สิทธิชุมชนในการเคลื่อนไหวเพื่อการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่าและน้ำที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง พ.ศ. 2531-2553”. วารสารสุขุทัยธรรมาธิราช. 31(1) : 54-77.
- จุมพล หนิมพานิช และสุรวงศ์ วรรณปักษ์. (2562). การเมืองภาคประชาชน/การเมืองภาคพลเมืองทางออกของการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ แก่นจันทร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ธนากร พันธะ. (2560). ไฟป่า : ความรู้ การจัดการ การปรับตัวในเขตเทือกเขาภูแลนคา. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชา มานุษยวิทยา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิพิธพันธ์ ลิ้มถชัย. (2561). “การมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชนในการแก้ไขปัญหาการเกิดไฟป่า และหมอกควันในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ 5(2) : 77-84.
- นิวัฒน์ สงมา และคณะ. (2555). การจัดการควบคุมไฟป่าร่วมกัน ระหว่างรัฐและชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่ป่าดงใหญ่ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ”. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 8(1) : 197-215.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2551). “resource mobilization theory (RMT) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร”. ใน คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม 2 (พฤทธิสาณจุมพล และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา : บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : วี.พรีน(1991).
- _____. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่ : มีติไซน์เชียงใหม่.
- ปรีดาพร ธรรมรักษา. (2561). บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดการไฟป่าพรุควนเคร็ง พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า บ่อล้อและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พจนา พิชาติปรีชา. (2557). “การแก้ไขปัญหาไฟป่าหมอกควันของหมู่บ้าน แม่เตี๋ยใต้ ตำบล

สบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย 6(3) : 57-75.

มณีนมัย ทองอยู่. (2557). แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ว่าด้วยขบวนการทางสังคม. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สมชัย ภัทรธนานันท์. (2563). “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจากมุมมองของแนวคิดการให้ความหมาย”. วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม 7(1) : 211-220.

สวรินทร์ เบ็ญเต็มอะหลี. (2560). “เหลียวหลัง และหน้า กับวิกฤตไฟฟ้าของประเทศไทย”. วารสารวิจัยสังคม 10(1) : 141-175.

ส่วนควบคุมไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้า และหมอกควัน. เอกสารออนไลน์. สืบค้นจาก portal.dnp.go.th/DNP/File System/download?uuid=711df9ab.

_____. (2566). ความรู้เรื่องไฟฟ้า. เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.dnp.go.th/forestfire/web/frame/lesson1.htm/>

_____. (2566). ผลกระทบจากไฟฟ้า. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2566 จาก wildfire.forest.go.th/

_____. (2566). สาเหตุการเกิดไฟฟ้า. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2566 จาก <http://www.dnp.go.th/>

อารตี อยุทธคร. (2561). “การปรับตัวและต่อรองของชุมชนผ่านโครงการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในจังหวัดเชียงใหม่.” วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม 14(2) : 16-41.

Ashley Crossmen. (2020). What is the resource mobilization theory?. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.thoughtco.com/resource.mobilization-theory-3026523>

ภาคผนวก

1. แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัย
2. ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น
จังหวัดเชียงราย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและชุมชน

ชื่อ.....หมู่บ้าน.....จำนวนหลังคาเรือน/ประชากร.....
ชื่อ.....หมู่บ้าน.....พื้นที่รับผิดชอบ.....
บุคลากร.....คน (สำหรับหน่วยจัดการไฟฟ้าฯ)

ส่วนที่ 2 การเกิดไฟฟ้าในพื้นที่

1. สาเหตุของการเกิดไฟฟ้า
2. ช่วงเวลา ช่วงฤดูกาลที่เกิดไฟฟ้า
3. ความถี่ของการเกิดไฟฟ้าในรอบปี
4. ความเสียหายจากไฟฟ้า
5. ประโยชน์ของไฟฟ้า

ส่วนที่ 3 การระดมทรัพยากร

1. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์
2. แรงงานมนุษย์
 - 1) สถานการณ์ที่ต้องเรียกใช้แรงงานมนุษย์
 - 2) การจัดสวัสดิการ อาหาร น้ำดื่ม
 - 3) การให้ความช่วยเหลือหากเกิดอุบัติเหตุ

3. เครือข่าย
 - 1) เครือข่ายป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่ต่อเนื่อง
 - 2) เครือข่ายดับไฟฟ้า
 - 3) เครือข่ายการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก
4. วัฒนธรรม
 - 1) วัฒนธรรมชุมชนกับการเกิดไฟฟ้า
 - 2) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมการป้องกัน ดับไฟฟ้า
 - 3) วัฒนธรรมความเชื่อการดูแลรักษาป่า
5. กฎเกณฑ์ กฎหมาย
 - 1) กฎเกณฑ์ของชุมชนในการป้องกัน ดับไฟฟ้า
 - 2) การบังคับใช้กฎหมายรัฐ

ส่วนที่ 4 การจัดการไฟฟ้า

1. การป้องกันไฟฟ้า
 - 1) การนำเสนอความคิดเห็นในการป้องกันไฟฟ้า
 - 2) การมีส่วนร่วมวางแผนป้องกันไฟฟ้า
 - 3) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันไฟฟ้า
 - 4) การให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับไฟฟ้า
2. การเตรียมการ
 - 1) การจัดหาอาสาสมัครทำแนวกันไฟ การชิงเผา
 - 2) การจัดทำแนวกันไฟ การชิงเผา
 - 3) การจัดการเชื้อเพลิง กิ่งไม้แห้ง
 - 4) การตรวจหา ลาดตระเวน เผ่าระวัง
3. การดับไฟฟ้า
 - 1) การให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ดับไฟฟ้า
 - 2) วิธีการระดมประชาชนดับไฟฟ้า
 - 3) ความรู้ความชำนาญการดับไฟฟ้า

- 4) ผู้บัญชาการดับไฟฟ้า
- 4. การติดตามประเมินผล
 - 1) การประเมินผลเพื่อปรับแผนการระหว่างดับไฟฟ้า
 - 2) การประเมินผลหลังการดับไฟฟ้า
 - 3) การประเมินสภาพความเสียหายจากไฟฟ้า
 - 4) การเผยแพร่ผลการดับไฟฟ้า

ส่วนที่ 5 ปัญหา

- 1. การระดมทรัพยากร
- 2. การจัดการไฟฟ้า

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โครงการวิจัยเรื่อง : การระดมทรัพยากร : การจัดการไฟฟ้าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย : รองศาสตราจารย์ ดร.อดิศร ภูสาระ

เอกสารที่พิจารณา :

1. แบบเสนอเพื่อขอรับพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	ฉบับลงวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566
2. โครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์	ฉบับลงวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566
3. แบบคำชี้แจงอาสาสมัคร	ฉบับลงวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566
4. แบบยินยอมอาสาสมัคร	ฉบับลงวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ฉบับลงวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566
6. ประวัติผู้วิจัย	
7. ใบผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	

ได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยยึดหลักเกณฑ์ตามคำประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามโครงการวิจัยได้ โดยให้ส่งรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยทุก 6 เดือน แจ้งคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ในกรณีที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงการวิจัยหรือหยุดโครงการก่อนกำหนด รายงานเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่ร้ายแรงหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด รายงานข้อมูลข่าวสารที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ควรได้รับระหว่างดำเนินการวิจัย และส่งรายงานฉบับสมบูรณ์เมื่อเสร็จสิ้นโครงการวิจัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.อดิศร เนาวนนท์)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เลขที่ใบรับรอง : HE-140-2566

วันที่รับรอง : 19 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

วันที่หมดอายุ : 18 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567

Ethics in Human Research Certificate Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Protocol Title : Resource Mobilization : Forest fire Management Doi Phamon area Wieng Kaen,
Chiang Rai

Principle Investigator : Assoc. Prof. Dr. Adisorn Pusara

Reviewed Document :

1. Submission Form for Ethical Review	6 June 2023
2. Full Protocol	6 June 2023
3. Participant information sheet	6 June 2023
4. Informed consent form	6 June 2023
5. Research Instrument	6 June 2023
6. Principle Investigator's Curriculum Vitae	
7. Certificate of Attendance in Human subject protection Training	

Ethics in Human Research Committee, Nakhon Ratchasima Rajabhat University has reviewed and approved this research to be carried out according to this research in compliance with the declaration of Helsinki, ICH - GCP. The investigator shall provide reports to the committee concerning the progress of the research every 6 months as well as the amendment, termination, and all serious adverse and unanticipated events. The investigator shall submit the full protocol once the research is done.

(Associate Professor Dr. Adisorn Naowanondha)
Chairman of Ethics in Human Research Committee
Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Certificate Number : HE-140-2023

Approval date : 19 June 2023

Expiry date : 18 June 2024